

לשמונה בבבבב דדדדד

חוברת לימוד לימי החופשה
ערוך ומנוסח ע"י ארגון 'שתי הלכות ביום'
לימים כ"ו מנחם אב- א' אכול תשפ"ו

ידידים יקרים!

חוברת זו מכילה מקבץ לימודים
שנערך ונוסח ע"י ארגון 'שתי הלכות ביום'.
מותאם לימי בין הזמנים,
מותאם לכל המשפחה.

לימודים אלו הם 'טעימה' מתוך מגוון
של עשרות מסלולי לימוד בכל מקצועות
התורה שבכתב ושבעל פה, שארגונו
מפיץ כל ימות השנה.

תפילתנו ותקוותינו שתפיקו את מירב
התועלת מחוברת לימוד זו.

פרטים נוספים על הארגון ופעילותו - בסוף החוברת

"כִּי מִלְאָכָיו יִצְוֶה לֶךְ לְשִׁמְרֶךָ בְּכָל דַּרְכֶּיךָ"

הלימודים בחוברת לימוד זו:

לרפואת אסתר בת פורטונה חתון, ברכה בת חנה, גאולה
בת לאה. ולהצלחת משפחת ג'יקובס

לזכות מרדכי בן שרה רבקה ושושנה עליזה בת חנה שיינה
לאריכות ימים מתוך בריאות איתנה, שמחה, שפע פרנסה
ונחת מכל הצאצאים

לזכות חיים שמעיה בן שושנה עליזה ונועה בת יונית
להצלחה ברוחניות ובגשמיות

להצלחת יעקב מנשה בן נחמה נעכא, ודן בן לאה,
לפרנסה בריווח והצלחה בגשמיות ורוחניות

לזכות שי משה בן שמחה, ועינת יהודית בת חיים הושע,
לאריכות ימים מתוך בריאות איתנה, שמחה, שפע פרנסה
ונחת מכל הצאצאים

להצלחת עם ישראל

לעילוי נשמת רחל לאה בת ר' יעקב ע"ה

לעילוי נשמת חיים בן זוהרה ז"ל

לעילוי נשמת רן בן מאיר ועדנה, יוסף בן זכריה וליי ז"ל

לזכות מינדל מינה בת מרים מזל לשידוך הגון

תפילת הדרך

נוסח אשכנז: יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריךנו לשלום, ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים לשמחה ולשלום, [אם דעתו לחזור באותו יום אומר: ותחזירני לשלום] ותצילנו מכף כל אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך, ומכל מיני פרעניות המתרגשות ובאות לעולם, ותתננו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל ראינו, ותגמלינו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו, כי אתה שמע תפלת כל פה: ברוך אתה ה', שומע תפלה:

נוסח עדות המזרח: יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים לשמחה ולשלום [אם דעתו לחזור באותו יום אומר: ותחזירני לשלום] ותצילנו מכף כל אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך, ומכל מיני פרעניות המתרגשות ובאות לעולם, ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתננו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל ראינו, ותגמלינו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו, כי אתה שמע תפלת כל פה: ברוך אתה ה', שומע תפלה:

הלכות תפילת הדרך

א. היוצא לדרך, למרחק של יותר מפרסה (4 קילומטר בערך) מחוץ לעיר, צריך לומר תפילת הדרך, ולכתחילה יאמרה מיד בפרסה הראשונה, ואם שכח יכול לאומרה כל זמן שהוא בדרך, עד שיגיע לתוך פרסה הסמוכה לעיר.

ב. לכתחילה צריך לאומרה בלשון רבים, כיון שכך תפילתו נשמעת יותר, אך את לשון 'ותתנני לחן' יש אומרים שצריך לומר בלשון יחיד. (שו"ע ומשנ"ב סי' קי)

ג. אומרים תפילת הדרך רק פעם אחת ביום, גם אם נוסע כמה פעמים, ובין נסיעה לנסיעה נמצא בתוך העיר. אבל אם מתחילה חשב לנסוע רק נסיעה אחת, ואחרי ששהה בעיר החליט לנסוע שוב, צריך להתפלל תפילת הדרך פעם נוספת. (שם)

ד. היוצא לדרך ביום, ונוסע גם כל הלילה, ולמחרת בבוקר ממשיך עדיין בנסיעתו, יברך בבוקר תפילת הדרך בלא חתימת שם ומלכות. (שו"ע ומשנ"ב סי' קי)

ה. תפילת הדרך אינה פותחת ב'ברוך', וראוי להסמיכה לברכה אחרת, כגון שיאכל דבר מה ויברך עליו ברכה אחרונה, ויסמוך לברכה אחרונה את תפילת הדרך, או שיאמר תפילת הדרך אחרי ברכת 'אשר יצר'. אמנם אם אין לו על מה לברך, אין זה מעכב. (שם)

יום ראשון

כ"ו מנחם אב

תהילים

פרק קלב (א) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת זְכוֹר יְיָ לְדָוִד אֶת כָּל עֲנוּתוֹ. (ב) אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַיְיָ
נִדָּר לְאַבִּיר יַעֲקֹב. (ג) אִם אָבֹא בְּאֶהָל בֵּיתִי אִם אֶעֱלֶה עַל עֶרְשׁ יִצְוְעִי. (ד)
אִם אֶתֵּן שְׁנַת לַעֲיִנִי לַעֲפַעְפִי תִּנּוּמָה. (ה) עַד אֲמַצָּא מָקוֹם לַיְיָ מִשְׁכָּנוֹת לְאַבִּיר
יַעֲקֹב. (ו) הִנֵּה שְׁמַעְנוּהָ בְּאֶפְרַתָּה מִצְאֲנוּהָ בְּשֵׂדֵי יַעֲר. (ז) נְבוֹאָה לְמִשְׁכָּנוֹתֶיךָ
נִשְׁתַּחֲוֶה לְהֹדֶם רַגְלֶיךָ. (ח) קוּמָה יְיָ לְמִנוּחֹתֶךָ אֲתָה וְאַרְוֹן עֲזָךְ. (ט) כְּהִנִּיךָ
יִלְבָּשׁוּ צֶדֶק וְחִסְדֶּיךָ יִרְנְנוּ. (י) בַּעֲבוּר דָּוִד עֲבָדְךָ אֶל תֵּשֵׁב פָּנֶי מְשִׁיחֶךָ. (יא)
נִשְׁבַּע יְיָ לְדָוִד אֱמֶת לֹא יִשׁוּב מִמֶּנָּה מִפְּרִי בִטְנְךָ אִשִּׁית לְכֶסֶף לָךְ. (יב) אִם
יִשְׁמְרוּ בְנֶיךָ בְּרִיתִי וְעֲדַתִּי זֹו אֶלְמָדָם גַּם בְּנֵיהֶם עָדִי עַד יֵשְׁבוּ לְכֶסֶף לָךְ. (יג)
כִּי בָחַר יְיָ בְּצִיּוֹן אֹהֶל לְמוֹשָׁב לוֹ. (יד) זֹאת מְנוּחָתִי עָדִי עַד פֹּה אֵשֵׁב כִּי
אוֹתִיָּה. (טו) צִידָה בָּרֶךְ אֲבָרֶךְ אֲבִיוֹנִיָּה אֲשַׁבֵּעַ לָחֶם. (טז) וְכֹהֲנִיָּה אֲלַבִּישׁ
יִשַׁע וְחִסְדֶּיךָ רִנָּן יִרְנְנוּ. (יז) שֵׁם אֲצַמִּיחַ קֶרֶן לְדָוִד עֲרֻכְתִּי נֹר לְמִשְׁיחִי. (יח)
אוֹיְבָיו אֲלַבִּישׁ בְּשֵׁת וְעֲלִיו יִצִּיץ נִזְרוֹ.

אהבת חסד

ענייני גמילות חסדים / פרק ו

באופן נוסף נדרש הפסוק 'מלוה ה' חונן דל וגמולו ישלם לו', שאם האדם גומל חסדים עם אחרים, זוכה כנגד זה שאם יצטרך לגמילות חסדים מהבריות, ימשך עליו רוח חן ויגמלו עמו חסדים, ומי שאינו גומל חסדים, אף עימו לא יגמלו חסדים.

ואופן נוסף שהאדם מקבל שכר גדול יותר ממה שעשה בפועל, כגון שאדם התחיל להתמוטט כלכלית, ובא אדם וסייע לו ותמך בו, ובזכות זה הצליח אותו אדם להשתקם ולהחיות את עצמו ואת בני ביתו ואת פועליו, מחשבים לאותו אדם שגמל עמו חסד כאילו הוא עצמו החיה אותו ואת בני ביתו ואת פועליו, כיון שכל הטובה הזו נגרמה על ידו. וכאשר יתבונן בזה האדם, יתחזק בכל כוחו להיטיב לזולתו בכל מה שיוכל.

מצוה יומית

מתוך הספר 'קדשינו במצוותיך' - תרי"ג מצוות מבוארות, על פי ספר החינוך, מבית 'שתי הלכות ביום'

מפרשת השבוע - פרשת שופטים

מצוות עשה לשמוע בקול בית דין הגדול, ולעשות כל מה שיצונו אותנו בדרכי התורה, לאסור ולהתיר, לסמא ולטרה, לחיב ולפטר, ובכל דבר שיראה להם שהוא חזק ותקון בדעתנו, שנאמר (דברים יז י) 'ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך', ונכפל בפסוק שלאחריו 'על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה'. ואין חלוק בענין זה בין הדבר שיראוהו הם מדעתם, או הדבר שילמדוהו באחת מהדרכים שהתורה נדרשת בהן, או הדבר שיסכימו עליו שהוא סוד התורה, או בכל ענין אחר שיראה להם שהדבר כן, על הכל אנו חייבים לשמוע להם.

משרשי המצוה, מה שהתבאר לעיל (מצוה עח) שצווי זה בא לחזק את הדת, כי אם נצטו לקיים את התורה כאשר נוכל להשיג כונת אמתתה, הרי כל אחד ואחד מיישראל יאמר דעתי נותנת שאמתת ענין פלוני כן הוא, ואפילו כל העולם יאמרו בהפכו לא תהיה לו רשות לעשות הענין בהפך ממה שהוא מבין את האמת לפי דעתו, ויצא מזה חרבון, שתעשה התורה ככמה תורות, כי כל אחד ידון כפי עניות דעתו. אבל עכשיו שבפרוש נצטונו לקבל את דעת החכמים, יש תורה אחת לכלנו, ואין לנו לזוז מדעת רוב החכמים בשום אופן, ובעשותנו מצותם - אנו משלימים את מצות האל. ואפילו אם יקרה לפעמים שלא יכוננו החכמים אל האמת חלילה, עליהם תהיה החטאת, ולא עלינו.

מדיני המצוה, מה שדרשו חז"ל 'על פי התורה אשר יורוך', אלו הגזרות והמנהגות. 'ועל המשפט', אלו הדברים שילמדו אותם מן הדין באחת מהמדות שהתורה נדרשת בהן. 'על פי הדבר אשר יגידו לך', זו הקבלה שקבלו איש מפי איש. ועוד אמרו (סנהדרין פח:): שבזמן שבית דין הגדול יושבים בירושלים,

כל מחלוקת שהיתה בכל בית דין במקומו, שואלים אותו לבית דין הגדול, ועושים על פיהם. ועכשו בעונותינו שאין שם בית דין, כל מחלוקת שתבוא בין החכמים שבדורנו, והחולקים יהיו שנים בחכמה, אם אין אנו ראויים להכריע ביניהם ולא נדע להיכן הדין נוטה, בשל תורה יש לנו לילך אחר המחמיר, ובשל סופרים אחר המקל. ואמרו (עדיות א ה) שאין בית דין רשאי לבטל מה שאסר בית דין הקדם לו, אם פשט האסור בכל ישראל, ואפילו אם יראה בדעתו שאין אותו הדבר אסור מדין ההלכה, אלא אם כן הוא גדול מן הבית דין שאסר את הדבר בחכמה וגם במנין. ובתנאי שבית הדין הקדם לו לא גזרו את אותו דבר כדי לעשות סג לעם באסורים, אבל אם אסרו כן כסיג - אין כח בבית דין הבא אחריו לבטל תקנתו, ואפילו הוא גדול ממנו בחכמה ובמנין.

ונוהגת מצוה זו בזמן שבית דין הגדול בירושלים, באנשים ובנשים, שהכל מצוים לעשות כל אשר יורו. ובכלל המצוה גם כן לשמוע ולעשות בכל זמן וזמן כמצות השופט, כלומר החכם הגדול אשר יהיה בינינו בזמננו, וכמו שדרשו חז"ל (ר"ה כה:): מהפסוק 'ואל השפט אשר יהיה בימים ההם' (דברים יז ט), יפתח בדורו כשמואל בדורו, כלומר שמוע עלינו לשמוע בקול יפתח בדורו, כמו לשמואל בדורו. והעובר על זה, ואינו שומע לעצת הגדולים שבדור בחכמת התורה בכל אשר יורו, מבטל עשה זה. וענשו גדול מאד, שזהו העמוד החזק שהתורה נשענת בו, ידוע הדבר לכל מי שיש בו דעת.

משנה יומית מבוארת (מסכת אבות)

ערוך ומנוסח ע"י 'שתי הלכות ביום'

פרק ו משנה א: פרק זה אינו חלק מהמשנה של מסכת אבות, אלא הוא לקוט של בריתות מעניני מסכת אבות [ונהגו לצרף בריתות אלו למסכת אבות כדי להשלים את הלמוד של פרקי אבות בששת השבתות שבימי ספירת העמר], ולכן הקדימו ואמרו, שנו חכמים בריתות אלו בלשון המשנה, אך אין זו המשנה ממש [ולכן יובאו בה גם דברי האמוראים הראשונים, שלא היו בזמן חיבור המשנה], ברוך שבחר בהם ובמשנתם, שאף אלו הם דברי אלקים חיים. רבי מאיר אומר, כל העוסק בתורה לשמה - לשם קיום רצון ה', בהכירו שזו תכלית האדם ותכלית כל הבריאה, זוכה על ידי זה לדברים הרבה, כפי שיפירוטו להלן, ולא עוד, אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו - היה כדאי לברא את כל העולם רק בשביל אדם אחד כזה, והדברים שזוכה להם הם שנקרא רע, שראוי להתחבר אליו ולשמוע לעצותיו, אהוב על כל בני האדם מפני מדותיו הטובות, אהב את המקום, שמקים מצוות ה' מאהבה, אהב את הבריות, משמח את המקום בשעה שמקים מצוותיו כראוי, משמח את הבריות, והתורה מלפשתו תמיד ענוה ויראה, ומכשתו - מכשירה ומכינה אותו להיות צדיק [לקים חובותיו כלפי ה'], חסיד [לנהג בחסידות עם בני האדם], ישר במדותיו, ונאמן במעשיו הטובים, שלא יתקף אותו היצר ויגרם לו לחטא. ומרחקתו מן החטא - התורה מרחיקה אותו מלבא למקומות שיש בהם נסיון של חטא, ומקרבתו לידי זכות - מקרבת אותו למקומות שיוכל לעשות בהם מצוות, ונהנין ממנו עצה ותושיה, בינה - דברי חכמה, וגבורה - שרואים אותו מתגבר על הנסיונות הקשים בעולם הזה, שנאמר לגבי התורה 'לי עצה ותושיה, אני בינה לי גבורה'. ונותנת לו התורה הוד מלכות על פניו, וממשלה - שיכול לצוות על אחרים, ומקימים את דבריו, וחקור דין - חכמה לחקור את הדין לאמתו, ומגלין לו מן השמים רזי [-סודות] תורה, ונעשה כמעין המתגבר ונקה שאינו פוסק, ואף על פי שיש

בו את כל המעלות הללו, הנה צנוע וארך רוח - הוא צנוע וסבילן, ומוחל על עלבוננו, והתורה מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים.

אמר רבי יהושע בן לוי, בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב - מהר סיני, שם נתנה תורה לישראל, ומכרזת ואומרת, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, שאין עמלים בה כראוי, שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף, שנאמר 'נזם זהב באף חזיר, אשה יפה וסרת טעם', כלומר, כמו שאם יתנו נזם זהב באף החזיר ישתמש בו כדי לגבר באשפותות, וכמו אשה שבעלה נותן לה תכשיטים יפים והיא מאבדת אותם, כך הוא האדם המשתמש בשכלו לדברים בטלים במקום ללמוד התורה. ואל תחשב שמי שפורך מעליו על תורה מרויח לכל הפחות שבעולם הזה הוא ללא על, שהרי הפסוק אומר 'והלחת מעשה אלקים המה, והמכתב מכתב אלקים הוא, חרות על הלחת', אל תקרא 'חרות' אלא 'חרות', שאין לה בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה, שהוא בן חורין מכל תאוות ורצונות העולם הזה, ואינו משעבד להם. ואל תחשב שרק מי שיש לו חכמה רבה וכשרון יכול להתעלות מהעסוק בלמוד התורה, אלא כל מי שעוסק בתלמוד תורה, אפילו שאינו חכם כל כך, הרי זה מתעלה, שנאמר 'וממתנה נחליאל ומנחליאל במות', כלומר, לאחר שעמל האדם בתורה ונתנת לו במתנה, נחלו אל, כלומר, ינחל מה דברים שלא היה יכול להשיג לפי טבעו, ומשם מתעלה ל'במות'.

חפץ חיים הלכות רכילות לפי סדר הכימוד העולמי

ח. אם חברו שואלו מה דיבר עליו פלוני, ישתמט ממנו בלי לשקר ובלי לרכל. ואם אינו יכול, מוטב שישקר ולא ירכל, אך לא ישבע לשקר.

ט. איסור רכילות הוא אף כשאנו אומר את שמו של המדבר, אם חברו יבין מאילו מי היה המדבר. וכן אם חברו יודע מה דיברו עליו ואינו יודע מי דיבר, אסור לומר או לרמוז לו מי היה המדבר.

* * *

פירוט ההלכה היומית: ח. אם אדם שואל את חברו מה אמר עליו פלוני, ודבר זה הוא רכילות, אם הוא יכול להשתמט ממנו בלי לשקר ובלי לומר את האמת, מוטב שיעשה כן. ואם אינו יכול, כיון שחברו יבין שהוא משתמט ממנו, מותר לו לומר שקר גמור מפני השלום, ולא לומר רכילות. אמנם אסור להשבע לשקר ח"ו עבור זה.

ט. איסור רכילות הוא אפילו כשאנו אומר לחברו בפירוש את שמו של אותו אדם שדיבר עליו, אלא מתוך דבריו נודע לחברו אחר כך שמו של אותו אדם. וכן באופן שחברו כבר ידע שדיברו עליו ואינו יודע מי המדבר, והוא בא ורמז לו מי היה המדבר, הרי זה איסור רכילות ממש.

פלא יועץ

ותרנות

ותרנות היא מדה טובה, כשהוא ותרן בממונו לדבר מצוה, לעשות צדקה וגמילות חסדים וכל המצוות בתקונו. ולמפרסמות אין צריך ראיה, וכל העולם מאמינים שהמוציא הוצאות לדבר מצוה הוא כאילו מלווה לה' ברבית לערך אלף למאה ויותר, דבר שאין לו קצבה, ואוכל פרות בעולם הזה עשר וכבוד, והקרן קימת לעולם הבא. אך כשמגיע הדבר לידי מעשה, כשצריך לותר מממונו לצורך מצוה, אינו מרגיש בדבר, ואינו נותן לבו לכך שאם יוסיף - מוסיפים לו מן השמים, ואם פוחת - פוחתים לו, ואין זה כי אם רע לב, כי יצר הממון הוא עז וקשה כפרזל, ולא לחנם אמרו חז"ל ש'אדם נפר בכיסו'. אך האיש אשר עינו רחבה, ירוץ לכל מצוה באהבה, וישב עם כל אדם באהבה, וירבה כבוד ביתו, והיתה כבוד מנוחתו, אשריו בעולם הזה וטוב לו לעולם הבא.

מדת הותרנות בבית נצרכת מאד, והיא טובה כיהלום לענין השלום, וכאבן טובה לענין האהבה. כי הותרנות עושה שלום בין אדם לחברו ובין איש לאשתו. צא ולמד ממה שאמרו חז"ל שאסור לאדם לצמצם מאד בהוצאות אנשי ביתו שלא מדעתם ורצונם, אף אם עושה כן בשביל להרבות בצדקות ומעשים טובים, כי אין זה לרצון לפני ה', כי חיי בני ביתו של האדם קודמים. ובלבד שלא יוסיף ולא ירבה להוציא יותר מדי במאכלות ומשתאות ומלבושי רקמה, כי הוא עובר על בל תשחית, ובמקום להשליך לאבוד ללא צורך, או לדבר עברה, מוטב שיוציאם לדבר מצוה.

התורה חסה על ממונם של ישראל, עד שאמרו חז"ל שהרוצה לבזבז לצדקה, לא יבזבז יותר מחמש [חמישית ממנו], שמא יהיה עני, על אחת כמה וכמה שלא יוציא הרבה הוצאות לדברי הרשות או לשפוף ולהשליך לאבוד כדרך עשירי עם, ולו חכמו ישכילו להבין שבמה שמשליכים לאבוד היו יכולים לשמח לב שפלים אמללים ולהחיות רוח נדכאים, ואף אם מרבים לתן צדקה - עדין לא התעשרו העניים, ועדין בתייהם ריקים וחסרים כל טוב, ואם היו העשירים נותנים להם את המותר שלהם, ומה שנראה בעיניהם מכער, אצל העני הוא משבח ומפאר. ומי שיש לו מוח והוא בר דעת, ישית עצות בנפשו וימלך בקונו, איך ובמה ומתי וכמה ראוי להוציא, ובמה ראוי לצמצם, וינהג כשורה בדרך ישרה לפי ענינו, באפן שתהיה דרכו תפארת לעושיה, ותפארת לו מן האדם.

חיזוק בענין לימוד התורה (תורת הבית לחפץ חיים)

יראה האדם ויתבונן, כמה עליו לייקר כל שעה שהוא יכול לעסוק בתורה, כי הנה אם יזדמן לאדם להציל נפש מישראל מלטבוע בנהר, בודאי ישמח על כך שמחה מרובה, וכל ימי חייו יזכור את אותו היום ואותה השעה שזכה להציל נפש יהודית ממוות. ובאמת כן הוא הדבר, שאין ערך לגדולת המצוה הזו, וכמו שאמרו חז"ל שהמקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא. וכל שכן אם היה מזדמן לאדם להציל כמה נפשות, בודאי היתה שמחתו גדולה מאד. ואם היה קורה לו חלילה בהיפך, שהיה יכול להציל נפשות ממוות והתעצל ולא הציל, ומחמת כן מתו, הרי אי אפשר לשער את גודל צערם על כך כל ימי חייו.

ועתה ראה נא מה שאמרו חז"ל, שגדול תלמוד תורה יותר מהצללת נפשות. ואף על פי שבודאי אם מזדמן לאדם להציל נפשות - עליו להפסיק מלימודו ולהצילם, ואפילו עבור קיום מצוה קטנה יותר, אם אינה יכולה להתקיים על ידי אחרים, צריך האדם להפסיק מלימודו, כי כן הוא רצון ה', שילמד האדם על מנת לקיים, אבל אם יכולה המצוה להתקיים על ידי אחרים, גדולה היא התורה יותר מכל המצוות. וגם לענין פיקוח נפש, אם הזדמן לאדם אחד להציל נפש מישראל, ואילו האדם השני עסק בתורה באותו הזמן, אף שבעיני בשר ודם נראה כאילו זה שהציל נפש מישראל פעל יותר, הרי גילו לנו חז"ל שאותו שעסק בתורה חשוב יותר והגדיל לעשות, כי גדול תלמוד תורה יותר מהצללת נפשות.

מצוה תמידית

ניתן לקיימה בכל רגע ביממה, אפילו במחשבה בלבד:

מצוות עשה: לייחד את ה' ולהאמין שהוא האלוקים היחיד ללא שום שיתוף. שנאמר 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד', ופירושו, שמע ישראל ודע, כי ה' שהוזה את הכל ברצונו, והוא אלקינו המושגית בכל העולמות, הוא ה' אחד, בלי שום שיתוף.

"שש מצוות חיובן תמידי, לא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד כל ימיו, וכל זמן וכל רגע שיחשוב בהן קיים מצוות עשה, ואין קץ למתן שכר המצות" (ספר החינוך)

סיימתם את היום? זה הזמן להודות:

(א) מִזְמוֹר לַתּוֹדָה הָרִיעוּ לַה' כָּל הָאָרֶץ: (ב) עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בָּאוּ לִפְנֵי בְּרִנָּה: (ג) דַּעוּ כִּי ה' הוּא אֱלֹהִים הוּא עֲשֵׂנוּ וְלֹא יָלוּ אֲנַחְנוּ עִמּוֹ וְצֹאן מִרְעִיתוֹ: (ד) בָּאוּ שְׁעָרָיו בַּתּוֹדָה חֲצֵרֹתָיו בַּתְּהִלָּה הוֹדוּ לוֹ בִּרְכוּ שְׁמוֹ: (ה) כִּי טוֹב ה' לַעֲוֹלָם חֲסִדוֹ וְעַד דֶּר וְדֶר אֱמוּנָתוֹ:

יום שני

כ"ז מנחם אב

תהילים

פרק קלג (א) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד הִנֵּה מָה טוֹב וּמָה נָעִים שָׁבַת אֲחִים גַּם יָחַד.
(ב) פֶּשֶׁמֶן הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ יֵרֵד עַל הַזֶּקֶן זֶקֶן אֶהְרֶן שִׁירָד עַל פִּי מְדוּתָיו. (ג)
כָּטַל חֶרְמוֹן שִׁירָד עַל הָרָרִי צִיּוֹן כִּי שֵׁם צִוָּה יְיָ אֶת הַבְּרָכָה חַיִּים עַד הָעוֹלָם.

אהבת חסד

עניני גמילות חסדים / פרק ו

יתבונן האדם, כיצד יוכל לישא פניו אל הקדוש ברוך הוא ולבקש ממנו 'שים שלום טובה וברכה חן וחסד ורחמים', אם בעצמו אינו רוצה לרחם על חבריו ולגמול עמו חסדים. ובאמת, כל הבקשות שהאדם מבקש מה', קשה מאד שיתקבלו - אם אינו נוהג בעצמו בדרכי החסד והרחמים, ובפרט בענין הפרנסה, שאדם מבקש תמיד מה' יתברך, ידוע שדבר זה תלוי רק בחסדו, כמו שאנו אומרים בתפילה 'מכלכל חיים בחסד'. וכשירגיל האדם את עצמו במידה טובה זו, בודאי תתקבל תפילתו לפני ה' יתברך, ויעשה בקשתו. וכמו שאמרו חז"ל 'מי שהוא גומל חסדים, יהא מבושר שנשמעת תפילתו'.

מצוה יומית

שלא לקסם

מצות לא תעשה, שלא לקסם, שנאמר (דברים יח י) 'לא ימצא בך וגו' קסם קסמים'. וענין הקסם הוא שמתבודד הקוסם במחשבתו, וקובע את כל כונתו והרגשתו על אותו הענין שיחפץ לדעת, ומתוך ההתבודדות והקביעות החזקה, והתפשטות כל המחשבה מכל עניני העולם הגופני, תתערב נפשו עם כחות רוחניים הקולטים את העתידות הקרובות. אבל מכל מקום אין בהם כח לעולם לדעת העתידות הרחוקות, ולא יעלה אל המעלה הגדולה הזאת זולתי נביאי אמת. וגם בעתידות הקרובות לא ישיגו בהם הקוסמים את כל האמת, אך ברוב הפעמים יתקיימו דבריהם. וגם בענין הזה עצמו אין כל האנשים שוים בו, אלא יש בני אדם שיש להם יתרון גדול בענינים אלו, בדומה לגבורת הגוף ודברים מעין אלו, שיש יתרון לבני אדם זה על זה. ובעלי הכחות הללו אין פעלתם בענין הזה שוה, כי יש מהם שיתבודדו במדבריות לחשב בזה, ויש מהם מי שיכה בארץ במטה אשר בידו מכות ממהרות זו את זו, ויצעק צעקות משונות, ויניח מחשבתו ויביט לארץ זמן ארוך עד שיבין במה שיהיה, ומהם מי שיישר החול ויעשה בו צורות, וזה יעשו הרבה בני אדם במערב, ומהם מי שישליך אבנים קטנות פחתיכת עור ויאריך להביט בהם ואחר כך יספר דברים, ומהם מי שיעשה מלאכה זו בשעורים המערבים במלח ופחם, ומהם מי שישליך חגורת עור בארץ ויביט בה ויגיד. והכונה בכל הדברים הללו היא להעיר את כח נפש המביט. ומכל הענינים האלו תרחיקנו תורתנו השלמה.

משרשי המצוה, מה שהתבאר לעיל (מצוה רמט), שענינים אלו הם דברי שגוון וסכלות, ולעם קדוש אמת אשר בחר האל, לא יאות להם שישעו בדברי שקר. ועוד הפסד גדול מאד נמצא בזה, לפי שההמון הרואה דברים אלו יתפתה לחשב שאדם זה יודע דברים מחוץ לדרך הטבע, ויחשבו שנתן לעשות כן ללא נס מאת ה', ואולי מחמת כן יבואו לכפר בנסים שעשה ה' לישראל ביציאתם ממצרים ובכניסתם לארץ ישראל, ויבואו לכפר בעקר, ותכרת נפשם. ועוד, שכאשר יראו בני אדם שצדקו דבריהם של הקוסמים, יחשבו שכל הדברים הקורים בעולם סבתם המזלות והכחות, ויבואו לכפר בהשגחת ה' על הארץ. ומגנה מאד האדם הקובע מחשבותיו ומוציא עתיו בהבלים אלה, כי לאשר חננו האל דעה, והנחילו דת האמת, לא יאות לו לחשב בהבלים אלו, רק שיקבע מחשבותיו בעבודת הבורא יתעלה. ולא יירא מדברי קוסם שיאמר לו דברים רעים, כי ה' בחסדיו ישנה את מערכת הכוכבים ויבטל כח המזלות כדי להטיב לחסידיו. וידוע שאנחנו עם הקדוש אין אנו תחת כוכב ומזל, ה' הוא נחלתנו כאשר דבר אלינו, וכענין שמצאנו באבות, ששם האל מעלתם למעלה משרי מעלה, כפי שכתוב ביעקב (בראשית לב כט) 'ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל', כלומר שעשאו האל שר על השרים. וכן יצחק נקרא 'ישראל', שנאמר (בראשית מו ח) 'ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו', הרי שיעקב שהיה בנו של יצחק, מכנה בנו של 'ישראל'. וכן אברהם נקרא ישראל, שנאמר 'ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה', ומנין זה נמנה מעת לידת יצחק, הרי שאף יצחק מכנה בפסוק זה כבנו של 'ישראל', שהוא אברהם. וזהו מה שכתוב בענין מחלוקת אליהו הנביא עם נביאי הבעל, שאליהו היה מוכיח את נביאי הבעל ואת ישראל שהלכו אחריהם מדוע הם פונים לעבוד את הכחות השונים שבטבע, ומניחים את עבודת האדון ה' צבאות אשר

בידו לבטל כל פעלת הכחות והמזלות, וכענין שעשה באבות ששם את המזלות תחת ידם, ולכן נאמר שם על דרך בנית המזבח על ידי אליהו (מלכים א' יח לא) 'ויקח אליהו שטים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמך', כלומר, שעשה ה' את יעקב שר על שרי מעלה, לשנות מערכתם וכחם בזכותו, ולכן כל עם ישראל, שהם בני יעקב, גם הם שרים על שרי מעלה, וראוי להם לעבוד את ה' לבדו. וכן מצאנו ביהושע, שגזר על השמש והירח לעמוד, שנאמר (יהושע י ב) 'שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון', ועמדו על פי צויו. וכן כמה חסידים מ'ישראל שנשתנו מערכת המזלות וכחם בזכותם, יאריך הענין להביא כמה מעשים שנעשו בישראל בענין זה.

ונוהג איסור זה בכל מקום ובכל זמן, באנשים ובנשים. והעובר על זה, ועשה עצמו קוסם על דרך אחד מכל הענינים שהתבארו או בענין אחר, ויגיד לבני אדם הדברים שיראה בקסמיו, לוקה, ובתנאי שעשה מעשה, שאין לוקים על לאו מבלי מעשה. אבל השואל את הקוסם אינו לוקה, ואמנם מגנה מאד כל הקובע מחשבותיו ומוציא עתיו בהבלים אלה, וכפי שהתבאר לעיל.

משנה יומית מבוארת (מסכת אבות)

ערוך ומנוסח ע"י 'שתי הלכות ביום'

הלומד מחברו פרק אחד, שיש בו כמה הלכות, או הלכה אחת שיש בה כמה דברים, או פסוק אחד, או דבור אחד, או אפילו רק אות אחת שבתורה או במשנה, שלפעמים לומדים דינים אפילו מיתור או חסור של אות אחת, צריך לנהג בו כבוד, שכן מצינו בדוד מלך ישראל, שהיה גדול בתורה וראש הסנהדרין, שהלכה כמותו בכל מקום, שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד, שלא ללמוד ביחידות, ושלא להפגס לבית המדרש בקומה זקופה, ומחמת שני דברים אלו קראו 'רבו אלופו ומידעו', שנאמר 'ואתה אנוש כערפי אלופי ומידעי'. והלא דברים קל וחומר, ומה דוד מלך ישראל, שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומידעו [אף שלא קראו בפרוש 'רבו', הרי 'אנוש כערפי' הינו שהם שוים, שקשם שאחיתופל חיב בכבוד דוד כיון שהוא מלך, כך דוד חיב בכבודו כיון שהוא רבו], הלומד מחברו פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, או אפילו אות אחת, על אחת כמה וכמה שצריך לנהג בו כבוד [אף על פי שדוד למד מאחיתופל שני דברים, מפל מקום לפי המרחק הגדול בחשיבות בין דוד שהיה מלך ישראל לבין אחיתופל, הרי זה כמו אדם רגיל שילמד מחברו אות אחת, וכיון שדוד נהג כבוד באחיתופל מחמת למודים אלו, קל וחומר שאדם רגיל צריך לנהג בחברו כבוד אפילו אם למדו רק אות אחת]. ואין כבוד אלא תורה - אין ראוי לכבד אדם אלא על התורה שיש בו, שנאמר 'כבוד חכמים ינחלו'. ונאמר עוד 'ותמימים ינחלו טוב', ואין 'טוב' אלא תורה, שנאמר 'כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזבו', וכיון שלומד

התלמיד מרבו תורה הקרויה 'טוב', ותורה זו גורמת לתלמיד לכבוד כמו שהתבאר בפסוק הקודם, ודאי עליו לנהג כבוד ברבו.

כך היא דרכה של תורה - כך צריך האדם לנהג בתחלת למוד התורה, שלא יתעדם ויתרשל בה, אלא פת במלח תאכל, ומים במשורה [-במדה] תשתה, ועל הארץ תישן, וחי צער תחיה, ובתורה אתה עמל, אם אתה עשה כן, שלמרות כל הקשיים אתה עמל בתורה, עליך נאמר 'אשריך וטוב לך', אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא.

חפץ חיים הלכות רכילות לפי סדר הלימוד העולמי

י. אסור לספר רכילות 'דרך רמאות', כלומר, שכבר נודע לראובן מה שסיפר עליו שמעון, ורבו על כך, אסור להזכיר את אותו ענין כמסיח לפי תומו וכדי לעורר את המחלוקת, אף שאינו מזכיר את שמו של אותו אדם.

יא. איסור רכילות הוא בין בפה ובין בכתב. בין כשמספר על מי שגינה אותו עצמו, ובין כשמספר על מי שגינה את סחורתו, כיון שמכניס שנאה בליבו.

* * *

פירוט ההלכה היומית: י. אסור לספר רכילות 'דרך רמאות', כלומר, שהוא יודע שראובן גרם רעה או גנאי לשמעון, והיתה ביניהם מריבה מחמת כן, והוא רוצה עתה לעורר את המחלוקת הישנה, אך אינו רוצה שיבחינו שזו כוונתו, ולכן הוא מזכיר את אותו ענין של רעה או גנאי בפני שמעון כמסיח לפי תומו, וכאילו אינו יודע מי גרם לכך, ועל ידי זה מתעורר שמעון מעצמו ונזכר במה שעשה לו ראובן. ודבר זה וכיצא בו הוא איסור גמור.

יא. איסור רכילות הוא בין כשמספר את הדבר בפיו, ובין כשכותבו בכתב. וכן שייך איסור זה בין כשהוא מספר לו שחבירו גינה אותו, ובין כשהוא מספר לו שחבירו גינה את סחורתו, כיון שעל ידי זה מכניס שנאה בליבו.

פלא יועץ

זמירות

כמה מהלכות אמירת הזמירות [-פסוקי דזמרה] בכל יום, וסודם רם, וראשם מגיע השמימה, לומר עריצים ולהכרית כל הקלפות החיצונים. ומי שמאחר לבוא לבית הכנסת באפן שהוא צריך לדלג חלק מפסוקי דזמרה - מאבד טובה הרבה. וכל שכן אותם אשר בשאט נפש לומדים שאר למודים,

תהלים ומעמדות וכדומה, או יושבים בעזרת בית הכנסת להרבות שיחה, ומדלגים בזמירות, או להם מעלבונן של זמירות, והרי הם כמחליף מרגליות על פרוטות או חרסי האדמה, כן הדבר הזה, כי אפילו ללמד לא טוב במקום אמירת הזמירות, ודבר בעתו מה טוב. וכל אדם יחשב בעצמו, אילו היה עומד לפני מלך בשר ודם, עומד ומשמש ומספר בשבחיו, וכי היה מפסיק באמצע לכבוד איזה אדם, בודאי שלא, כי גדול כבוד המלך ואין ראוי להפסיק באמצע שבחו משום כבוד שום אדם. ואם לכבוד מלך בשר ודם כן, לכבוד הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה. וכל שכן שמתחלת הזמירות עד סוף התפלה הכל הוא קשר אמיץ, בונה עליותיו בשמים, ואין ראוי להפסיק ביניהם.

חיזוק בענין לימוד התורה (תורת הבית לחפץ חיים)

ראוי לכל אדם שיהיה בקי בעל פה במסכת אחת, או בסדר משניות אחד, ויש בזה תועלת לכמה ענינים:

א. על ידי זה יקיים האדם את הפסוק 'והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך', כי פשטות הפסוק היא שיהיו דברי התורה חרותים על לב האדם, ומקיים זאת כשלומד את התורה בעל פה. ואמרו חז"ל, כי הנותן דברי תורה על ליבו, מבטלים ממנו הרהורי חרב (כי החרב באה על ביטול תורה), הרהורי רעב (כמו שנאמר 'אם בחוקותי תלכו', שתהיו עמלים בתורה, ונתתי גשמיכם בעיתם'), הרהורי שטות, הרהורי זנות, הרהורי יצר הרע, כי אין היצר הרע שרוי אלא בלב הפנוי מן החכמה, ששם הוא קובע את דירתו.

מצוה תמידית

ניתן לקיימה בכל רגע ביממה, אפילו במחשבה בלבד:

מצוות עשה להאמין שיש אלוה אחד בעולם, שהמציא הכל, ומרצונו נעשה הכל. והוא היה ויהיה לעדי עד, הוא הוציאנו ממצרים ונתן לנו את התורה, שנאמר 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', ופירושו, תדעו ותאמינו שיש לעולם אלוה המשגיח, שהרי הוצאתיך מארץ מצרים.

"שש מצוות חיובן תמיד, לא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד כל ימיו, וכל זמן וכל רגע שיחשוב בהן קיים מצוות עשה, ואין קץ למתן שכר המצות" (ספר החינוך)

סיימתם את היום? זה הזמן להודות:

- (א) מזמור לתודה הריענו לה' כל הארץ: (ב) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה: (ג) דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולא ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו: (ד) באו שערינו בתודה חצרתיו בתהלה הודו לו ברכו שמו: (ה) כי טוב ה' לעולם חסדו ועד דר ודר אמונתו:

לשמך
בסב
הרבה

יום שלישי

כ"ח מנחם אב

תהילים

פרק קלד (א) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הִנֵּה בָּרְכוּ אֶת יְיָ כָּל עַבְדֵי יְיָ הָעֹמְדִים בְּבֵית יְיָ
בְּלִילֹת. (ב) שָׂאוּ יָדְכֶם קֹדֶשׁ וּבָרְכוּ אֶת יְיָ. (ג) יְבָרְכֶךָ יְיָ מִצִּיּוֹן עֲשֵׂה שָׁמַיִם
וְאָרֶץ.

אהבת חסד

עניני גמילות חסדים / פרק ו

המעלות של גמילות חסדים הם אפילו כשגומל חסד לסתם אדם מישראל, אבל אם גומל חסדים עם
תלמיד חכם, כגון שמלוה לו ממון ועל ידי זה יכול הוא להתפרנס ולעסוק בתורת ה', זכותו גדולה
מאד, וזוכה עבור זה לעתיד לבוא לשבת עם החכמים בישיבה של מעלה. ואמרו חז"ל על הפסוק 'ואתם
הדבקים בה' אלוקיכם חיים כולכם היום', וכי אפשר להדבק בה', והלא נאמר 'כי ה' אלוקיך אש אוכלת
הוא', אלא כל המשיא ביתו לתלמיד חכם, ומתעסק בסחורתם של תלמידי חכמים שירויחו ממון ויהיו
פנויים לעסוק בתורה, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו נדבק בשכינה.

מצוה יומית

לשמוע מכל נביא שיהיה בכל דור אם לא יוסיף ולא יגרע במצות התורה

מצות עשה לשמוע בקול כל נביא מהנביאים, בכל מה שיצונו, שנאמר (דברים יח טו) 'נביא מקרבך מאחריך כמני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעו'. ודרשו חז"ל בספרי, 'אליו תשמעו', אפילו יאמר לך לעבור על אחת מהמצות לפי שעה, שמע לו. ולכן אפילו יצוה אותנו לעשות בהפך ממצוה אחת מהמצות, או אפילו בהפך מהרבה מהמצות, אם יהיה צווינו לעשות כן לפי שעה, שומעים לו. חוץ מעבודה זרה, שאין שומעים לו אפילו לפי שעה. והטעם ששומעים לו ועושים כדבריו אפילו בהפך מהמצות, כי באמת אחר שהוא נביא אמת, כל פגנותיו לטובה, וכל אשר יעשה הוא עושה לחזק הדת ולהאמין בה' ברוך הוא.

משרשי המצוה, לפי שתכלית מעלת האדם היא השגת הנבואה, ואין לו לבן אדם בעולמו ידיעה אמתית בשום דבר כמו הידיעה האמתית של הנבואה, שידיעת הנבואה היא הידיעה שאין אחריה שום פקפוק, כי היא תבא ממעין האמת, ומעטים מבני העולם זוכים בה ועולים אליה, כי הסלם גדול מאד, רגלו בארץ וראשו מגיע השמימה, ומי זה האיש ירא ה' יזכה ויעלה בהר ה' ויקום במקום קדשו, אחד מאלפי רבבות אנשים הוא המשיג מעלה זו, ורק בדור שראוי לכהן. לכן צותה התורה, כי בהגיע איש אחד בדור אל המעלה הזאת, ויהיה ידוע אצלנו בענינו ובכשר מעשהו כי הוא נאמן לנביא, נשמע אליו בכל אשר יצוה, כי הוא היודע דרך האמת וידיכנו בו, ולא נשא נפשנו להמרות פיו ולחלק עליו, כי המחלקת עליו בכל דבר היא טעות גמורה וחסרון ידיעת האמת.

מדיני המצוה מה שאמרו חז"ל (סנהדרין פט.) שיש בענין זה שלשה שמיתתם בידי שמים: א. העובר על דברי נביא. ב. נביא שעבר על דברי עצמו. ג. נביא הכובש נבואתו ואינו אומרה, ושלשתם נלמדים מפסוק זה, השנים הראשונים בכלל אלו שלא ישמעו לקול הנביא, והכובש נבואתו נלמד מכך שהלשון 'אשר לא ישמע אל דברי' נדרשת כאילו נאמר 'אשר לא ישמע', והינו שכבש נבואתו.

ונוהגת מצוה זו באנשים ובנשים, בכל זמן שימצא נביא בינינו. והעובר על זה, ולא ישמע לדברי הנביא, או נביא שעבר על דברי עצמו, או נביא שכבש נבואתו, חייב מיתה בידי שמים, שנאמר (דברים יח יט) 'והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו'.

משנה יומית מבוארת (מסכת אבות)

ערוך ומנוסח ע"י 'שתי הלכות ביום'

משנה ה: אף שמבטח לו לעמל בתורה שיבואו אליו כל המעלות והטובות האמורים לעיל, מכל מקום אל תבקש גדלה לעצמך, שימיהו לבא אליך כל הטובות הללו, ואל תחמוד כבוד, אלא סוף שיבואו אליך כל הטובות הללו מעצמם. יותר מלמודך עשה - יותר ממה שאתה רגיל ומלמד בו,

תעשה. ואל תתאווה לשלחנם של מלכים, ששלחנה גדול משלחנם, וכתרה גדול מכתרם, ונאמן הוא בעל מלאכתה, שהוא הקדוש ברוך הוא, שישלם לה שכר פעלתה.

גדולה מעלת התורה יותר מן הכהונה ויותר מן המלכות, שהמלכות נקנית בשלשים מעלות, והם הדברים שבהם נעלה המלך על שאר העם [כגון שאין רוכבים על סוסו ואין יושבים על כסאו וכו'], והכהונה בעשרים וארבע מעלות [כגון שרק הם מקריבים קרבנות, ואסורים להטמא וכו']. ויש מפרשים בעשרים וארבע מתנות כהונה, והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים, שבהם נעלה תלמיד חכם משאר העם, ולפי רבוי הקנינים ניכר גדל מעלתה, ואלו הן, בתלמוד - ללמוד ולקבל מפי רב [ואין זה כשאר החכמות שיכול האדם ללמוד לבדו], בשמיעת האזן - בהקשבה גדולה, שמיחד אזנו לשמיעת הדברים, בעריכת שפתיים - שיהיו הדברים שגורים בפיו כפי שקבלם מרבו, בבינת הלב - להתבונן במה שלמד, ולהבין דבר מתוך דבר, באימה, ביראה, בענוה, בשמחה, בטהרה, בשמוש חכמים, שעל ידי זה לומד מהנהגתם כיצד לנהג הלכה למעשה, בדקדוק חברים, שישמע מחבריו מה שדקדקו בדברי רבו, בפלפול התלמידים, שעל ידי השאלות והתשובות מבין את הדברים היטב, וגם מתעורר לדברים חדשים, ביישוב - שיהיה מושב בדעתו, ולא נבהל ונחפז, במקרא, במשנה, במעוט סחורה, במעוט דרך ארץ, במעוט תענוג, במעוט שנה, במעוט שיחה - שיחת חולין, אף שצריך כל אדם למעט שיחה כדי שתנוח הנפש מעט, לא ירבה בזה, במעוט שחוק, וגם בזה מעוטו נצרך כדי לשמח את הנפש, אף לא ירבה בזה, בארץ אפים - שימנע מלכעוס, בלב טוב, באמונת חכמים - יאמין לדברי החכמים בדברי התורה, אף שאינו משיגם בשכלו, בקבלת היסודין - שאינו מהרהר אחרי דרכי ה', המפיר את מקומו, ועל ידי זה יהיה ענותו, והשמח בחלקו, שעל ידי זה יהא ליבו שמח תמיד, ודבר זה עוזר להבנה ולזכרון, והעושה סיג לדבריו - גדר ושמירה לעצמו, שלא יכשל בחטאים, ואינו מחזיק טובה לעצמו, אף שעושה מעשים טובים, אהוב - מתנהג ביישר, בחן ובחסד, ועל ידי זה יאהבוהו הכל, אוהב את המקום - את ה', אוהב את הבריות, אוהב את הצדקות - אוהב את הנהגות הצדק בין בני אדם, ומציל עשוק מיד עושקו, אוהב את המישרים - אוהב דברי חכמה ישרים, ואינו מקבל דברים עקומים, אוהב את התוכחות - כאשר יוכיחוהו על מעשיו יקבל את הדברים ויאהב אותם, ומתרחק מן הכבוד, אף שבעשותו כל זאת ראוי הוא לכבוד, מכל מקום לא ירדף אחר הכבוד אלא יתרחק ממנו, בהכירו בחסרונות שבו, ולא מגיס לבו בתלמודו - אינו מרגיש עצמו כ'רגיל' עם התורה, כאדם הרגיל בחברו ואינו מתבייש וירא ממנו, ומתוך כך ישלח מחשבותיו בעניני אמונה שאינו יכול להשיגם, אלא ילמד ביראה ובבשת פנים, באפן שירגיש פחיתות ערכו מול למוד התורה. ואינו שמח בהוראה, כיון שהוא ירא תמיד שמא יכשל בדבר הלכה. נושא בעל עם חברו, ומכריעו [-דן את חברו] לכף זכות, ומעמידו על האמת - מוכיח לחברו את האמת על ידי ראיות ברורות, ועל ידי זה מעמידו על השלום - גורם שלמות בנפש חברו, ומתישב לבו בתלמודו - כשהוא בא ללמד תורה לאחרים, מתישב תחלה בלבו כיצד לסדר את הדברים היטב, שואל ומשיב, כיון שעל ידי שאלות ותשובות נחקקים הדברים בלב, שומע את דברי תלמידיו ומוסיף על דבריו הראשונים כדי לבאר להם את הדברים היטב, הלומד ומתיגע בלמודו אף שהוא כבר חכם גדול על מנת ללמד לאחרים, והלומד על מנת לעשות - אף דברים שכבר למד חוזר וללמוד כיון שהם נוגעים למעשה, וחושש שישכחם, המחכים את רבו - כשאינו מבין את דברי רבו, אומר שבודאי רבו חכם, ומנסה לרדת לסוף דעתו, והמכון את שמועתו - אף כשיש סתירה בין הדברים ששמע מרבו הוא טורח לישב ולכונן את הדברים, שלא יסתרו זה את זה, והאומר דבר בשם אומרו. הא [-הרי] למדת שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאלה לעולם, שנאמר 'ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי', ועל ידי זה התגלגלה תשועת ישראל באותם ימים.

חפץ חיים הלכות רכילות לפי סדר הלימוד העולמי

א. אסור לספר רכילות בפני אדם אחד, וכל שכן בפני רבים.

ב. אסור לספר אפילו אבק רכילות. דיבור המשתמע לשתי פנים, אסור לספרו באופן שמשמע ממנו שכוונת המספר היתה לגנות. ואם הוא משער שהשומע יפרש את הדבר לחובה, כגון שהוא אדם נירגן, או מחמת שיש מריבה ביניהם, אסור לספר לו אפילו באופן שמשמע יותר כף הזכות, כיון שבדאי ידוננו לחובה.

* * *

פירוט ההלכה היומית: א. אסור לספר רכילות אפילו בפני אדם אחד, וכל שכן שאסור לספר רכילות בפני רבים.

ב. אסור לספר אפילו 'אבק רכילות' (ולהלן כלל ח' 'בואר מה הוא אבק רכילות'). ואף אם אומר לראובן דבר שאמר עליו שמעון, ואותו דבר יכול להשתמע לשתי פנים, אם הוא אומר באופן שמשמע ממנו שכוונת שמעון היתה לגנותו, אסור. ואף אם אומר באופן שמשמע ממנו יותר שלא היתה כוונת שמעון לגנותו, מכל מקום אם הוא מכיר את ראובן שהוא איש נרגן, שדן כל דבר לכף חובה, או שהיתה מריבה בין ראובן לשמעון ומסתבר שידון ראובן את דיבורו של שמעון לכף חובה, אסור בכל אופן לספר דבר זה לראובן.

פלא יועץ

אמת

דיבור האמת מצייל את האדם ממיתתו, כמו שמספר בגמרא על מקום אחד שהיו מקפידים לומר רק אמת, ולא היה אדם שמת שם קודם זמנו. ואמרו חז"ל שהמשקר נחשב כעובד עבודה זרה, וה' אלקים אמת, חותמו אמת, ותורתו אמת, ו"שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית".

אך יש בני אדם שלמדו את לשונם לדבר שקר, עד שנעשה להם הדבר כהתר גמור, והם משקרים בספורים של הבל בלי שום תועלת. ואותם משקרים כדי להשיג רוחים, מכנים בפי אותם אנשים כ'חרוצים' ו'חרפים', ואומרים שמי שאינו משקר במסחרו - לא יוכל להרויח. ודבר זה אינו נכון כלל, וכמו שאמרו במדרש בדרך משל, שפאשר נכנס נח לתבה רצה גם ה'שקר' להכנס, אמר לו נח שאין

נכנסים לתבה אלא בני זוג. חפש השקר בת זוג ומצא את ה'פחתא', ההפסד, והבטיח לה שכל מה שהוא ירויח - יתן לה, ומאז, כל מה שמרויחים בשקר, נוטלת אותו ה'פחתא', ונפסד. ואף אם היצר הרע מראה לאדם שהוא מרויח הרבה על ידי שקרים, אין ספק שבסוף יפסיד אותו, או שיהיה זה עשר השמור לבעליו לרעתו, בעולם הזה ובעולם הבא.

רעת השקר היא רעה בעיני אלקים ואדם, כי מי שהוא שקרן הרי הוא נבזה ונמאס, וגנאי הדבר לעין כל. והמדברים שקר במשא ומתן שעושים עם גויים, גורמים חלול ה', וידוע חמור אסור חלול ה'. ועוד כמה אסורים נגזרים מן השקר לפי הענין, כאשר יראה הרוואה. וכך ענשו של בדאי, שאפילו כשהוא אומר אמת אין שומעין לו. וידוע מה שספרו במדרש, על אחד שהיה רשע גמור, ועל ידי שקבל על עצמו שלא לדבר שקר חזר בתשובה. שאם היה הולך לדבר עברה, היה חושב, 'אם ישאלוני - מה אשיב, הרי אם אומר את האמת - אבוש ואפלה, ואם אומר שקר - אעבור על מה שקבלתי', ועל ידי זה נמנע ולא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד.

ולפי גדל מעלת האמת ורוב גנות השקר והרעות הנמשכות ממנו, ראוי לאדם להתחזק לחנך את בניו במדת האמת, ובניו ילמדו זאת על ידי שיראו שהוא עצמו מקפיד על דבר אמת, וכן יעשו. ויעמוד על המשמר עליהם שלא תמצא בפיהם לשון תרמית, ואם יעשו דבר שלא כהגן, יגרם להם שידו על האמת, ואם יודו - ימחל להם באותה פעם ולא יענישם, רק יזרזם שלא יוסיפו לעשות כן. ואם ידברו שקר, יוסיף להענישם גם על השקר. ויגדל בעיניהם עוון השקר, עד שיעשה להם טבע שלא לדבר שקר.

חיזוק בענין לימוד התורה (תורת הבית לחפץ חיים)

(המשך המעלות שיש בכך שיהיה האדם בקי בעל פה במסכת אחת, או בסדר משניות אחד):

ב. על ידי זה יוכל האדם לקיים בקלות את מצוות 'ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך', כי פעמים רבות מתעצל האדם מללכת לבית המדרש ללמוד, וכן לפעמים נמצא האדם במקום או בזמן שאין לו אור ואין לו אפשרות לעיין בספר, ועל ידי שיזכור את לימודו בעל פה - יוכל לחזור על הדברים בכל מצב. וכן כשהאדם הולך בדרך ואינו יכול לעיין בספר, על ידי הלימוד בעל פה יוכל גם בזמן ההליכה לקיים מצוות תלמוד תורה.

מצוה תמידית

ניתן לקיימה בכל רגע ביממה, אפילו במחשבה בלבד:

מצוות לא תעשה: שלא נתור אחר מחשבת הלב וראיית העיניים. בכלל האיסור לתור 'אחרי לבבכם' - כל המחשבות הזרות שהם היפך מדעת התורה. ובכלל האיסור לתור 'אחרי עיניכם' - כל מי שרודף אחרי תאוות העולם, בלי שיכוון בהם כלל לכוונה טובה.

"שש מצוות חיובן תמיד, לא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד כל ימיו, וכל זמן וכל רגע שיחשוב בהן קיים מצוות עשה, ואין קץ למתן שכר המצות" (ספר החינוך)

סיימתם את היום? זה הזמן להודות:

(א) מזמור לתודה הריעו לה' כל הארץ: (ב) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה: (ג) דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולא ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו: (ד) באו שערינו בתודה חצרתיו בתהלה הודו לו ברכו שמו: (ה) כי טוב ה' לעולם חסדו ועד דר ודר אמונתו:

יום רביעי

כ"ט מנחם אב

תהילים

פרק קלה (א) הללו יה הללו את שם יי הללו עבדי יי. (ב) שעמדים בבית יי בחצרות בית אלהינו. (ג) הללו יה כי טוב יי זמרו לשמו כי נעים. (ד) כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו. (ה) כי אני ידעתי כי גדול יי ואדנינו מכל אלהים. (ו) כל אשר חפץ יי עשה בשמים ובארץ בימים וכל תהמות. (ז) מעלה נשאים מקצה הארץ ברקים למטר עשה מוצא רוח מאוצרותיו. (ח) שהכה בכורי מצרים מאדם עד בהמה. (ט) שלח אותה ומפתים בתוככי מצרים בפרעה ובכל עבדיו. (י) שהכה גוים רבים והרג מלכים עצומים. (יא) לסיחון מלך האמרי ולעוג מלך הבשן ולכל ממלכות כנען. (יב) ונתן ארצם נחלה נחלה לישראל עמו. (יג) יי שמך לעולם יי זכרך לדר ודר. (יד) כי ידיו יי עמו ועל עבדיו יתנחם. (טו) עצבי הגוים כסף וזהב מעשה ידי אדם. (טז) פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו. (יז) אֲזַנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף אֵין יֵשׁ רוּחַ בְּפִיהֶם. (יח) כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר בָּטַח בָּהֶם. (יט) בית ישראל ברכו את יי בית אהרן ברכו את יי. (כ) בית הלוי ברכו את יי יראי יי ברכו את יי. (כא) ברוך יי מציון שכן ירושלם הללו יה.

אהבת חסד

ענייני גמילות חסדים / פרק ז

נאמר בתורה 'לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'... על דבר אשר לא קידמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים', ואמרו חז"ל, הרי בני ישראל לא היו זקוקים כלל ללחם ולמים, שהרי כל אותם שנים ירד להם מן השמים, ושתו מים מבארה של מרים. אלא לימדה התורה דרך ארץ, שכשבא אדם מן הדרך יש לכבדו במאכל ובמשקה, ולכן נענשו אומות אלו, עמון ומואב, ונאסרו לבא בקהל לעולם, אפילו דור עשירי לאחר שיתגיירו. ואם כן יש ללמוד קל וחומר, ומה אומות אלו, שלא גמלו חסדים עם מי שלא היה זקוק כלל לחסדיהם, נענשו בעונש חמור כל כך, מי שנמנע מלגמול חסד עם מי שזקוק לחסד, על אחת כמה וכמה.

מצוה יומית

מצוות עשה להבדיל שש ערי מקלט מערי הלויים, שתהינה מיוחדות ומזמנות לנוס שמה מפה נפש בשגגה, שנאמר (דברים יט ב-ג) 'שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארצך אשר ה' אלהיך נתן לך לרשתה, תכין לך הדרך ושלשית את גבול ארצך אשר ינחילך ה' אלהיך והיה לנוס שמה כל רצח'. ובכלל מצוה זו לתקן ולישר את הדרכים המובילות אל הערים הללו, שלא יהא בדרכים אלו דבר המעכב את הבורח ממרוצתו, ובכל פרשת דרכים היו כותבים 'מקלט' כדי לכוון את הבורח לדרך המובילה אל עיר המקלט.

שרש מצוה זו ידוע וברור, כדי שלא יומת ההורג בשוגג על ידי גואלי הדם. ועוד התבאר לעיל (מצוה תח) הטעם שנבחרו דוקא ערי הלויים להיות ערי מקלט, כי שבט הלוי הוא מבחר השבטים, ומפני גדל מעלתם, כשר פועלם וחו ערכם, נבחרה ארצם לקלט כל הורג נפש בשגגה יותר מארצות שאר השבטים, אולי תכפר עליו אדמתם המקדשת בקדשתם. ועוד טעם אחר בדבר, כי בהיותם אנשי לבב ידועים במעלות המדות וחקמות נכבדות, ידוע לכל שלא ישטמו את הרוצח שיבחר אליהם, ולא יגעו בו, ואף אם יקרה שהרג בשגגה את אחד מאוהביהם או מגואליהם, לא ירעו לו, מאחר שבפתע בלא איבה הרגו. ועל השבט הזה הנבחר נאמר (דברים לג ט) 'האמר לאביו ולאמו לא ראיתיו', כלומר, שלא יעשו דבר בעולם זולתי מדרך הישר ועל כונת האמת, ואין אהבת אדם מטת את לבם, ואפילו אהבת אב ואם ואחים ובנים, שהטבע יחייב את אהבתם, וכל שכן אהבת שאר בני אדם.

מדיני המצוה מה שאמרו חז"ל, כי מתוך שש ערים אלו, שלש מהם הבדיל משה רבנו עליו השלום בעבר הידון, ושלש הבדיל יהושע בארץ כנען, ולא קלטו שלש הערים של משה עד שהבדילו השלש של יהושע, ואם כן למה הבדיל משה, אמר, מצוה שבאה לידי אקימנה. ובימי מלך המשיח נוסף עוד שלש, שנאמר (דברים יט ח-ט) 'ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך וגו' ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה'. ואמרו חז"ל שכל ערי הלויים היו קולטות, שנאמר (במדבר לה ו-ז) 'את

שש ערי המקלט אשר תתנו לגס שמה הרצח ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר, כל הערים אשר תתנו ללויים ארבעים ושמנה עיר, הרי שהשוו שש ערי המקלט לארבעים ושתים הערים הנוספות. אך יש חלוק בניהן, ששש הערים המיוחדות למקלט קולטות גם כשאין הרוצח יודע שהן קולטות, ובשאר הערים צריך שידע זאת. ובשש הערים אין הרוצח בשגגה צריך לשלם שכר על ביתו, ובשאר הערים עליו לשלם שכר. ואמרו חז"ל (ב"ב ק:): שהדרך המובילה לעיר מקלט צריכה להיות ברחב שלשים ושתים אמות. ובחמשה עשר באדר היו בית דין שולחים שלוחים לתקן את הדרכים, ואם התרשלו בדבר כאילו שפכו דמים, שהרי יתכן שמחמת כן לא יספיק הרוצח בשגגה להמלט, ויהרגנו גואל הדם. ועוד אמרו (מכות יא:): שכל עיר הקולטת, גם 'תחומה' קולט, ותחום ערים אלו הוא שלשת אלפים אמה לכל צד, וכפי שהתבאר לעיל (מצוה שמב) שמסביב לכל עיר מערי הלויים היו אלף אמה מגרש, ועוד אלפים אמה שדות וכרמים.

ונוהגת מצוה זו בזמן שישאל יושבים על אדמתם. והיא מהמצוות המטלות על המלך ועל הצבוא כולו. ואם עברו והתרשלו בדבר, הרי זה כאילו שפכו דמים, שהרי יתכן שמחמת כן לא יספיק הרוצח בשגגה להמלט, ויהרגנו גואל הדם.

משנה יומית מבוארת (מסכת אבות)

ערוך ומנוסח ע"י 'שתי הלכות ביום'

גדולה תורה, שהיא נותנת חיים לעשיה - למי שעושה ומקיים מה שלמד בתורה, בעולם הזה ובעולם הבא, שנאמר 'כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא', הרי אלו חיים בעולם הזה, ואומר 'רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך', וזו רפואה לגוף בעולם הזה, ואומר 'עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאשר', והינו החיים האמתיים לעולם הבא, ואומר 'כי לוית חן הם לראשה וענקים לגרגרתיה', והינו שיתקבד הלומד תורה עבור החכמה שבראשו, ועבור דבריו המסדרים היוצאים מגורנו. ואומר 'תתן לראשה לוית חן, עטרת תפארת תמגנה', והינו שהתורה תתן לאדם חן בעולם הזה, ותפארת לעולם הבא, ואומר 'כי בי ירבו ימיה, ויוסיפו לה שנות חיים', והינו שמתרבים ימיו בעולם הזה, ונוסף לו חיים לעולם הבא. ואומר 'ארך ימים בימינה בשמאולה עשר וכבוד', כלומר, הלומדים את התורה לשמה [ורמוזים בלשון 'בימינה'], זוכים לאריכות ימים, וכל שכן לעשר וכבוד. והלומדים שלא לשמה [ורמוזים בלשון 'בשמאולה'], זוכים רק לעשר וכבוד, אך לא לאריכות ימים. ואומר 'כי ארך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לה', כלומר, שמלבד החיים שזוכה בהם האדם, זוכה גם לשלום. ואומר, 'דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום'.

משנה ח: רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון בן יוחאי אומר, הנזיר והכהן והעושר והעבד והחכם והזקנה והשיבה והבנים, נאה לצדיקים ונאה לעולם, שנאמר, עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא. ואומר, תפארת בחורים כוחם והדר זקנים שיבה. ואומר, עטרת חכמים עשרם. ואומר, עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם. ואומר, וחפרה הלכנה ובושה החמה, כי מלך יהיה צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד רבי שמעון בן מנסיא אומר, אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים, כלם נתקיימו ברבי ובבניו:

רבי שמעון בן יהודה משום [-בשם] רבי שמעון בן יוחאי אומר, הנוי, והפח, והעושר, והכבוד, והחכמה, והזקנה והשיבה, והבנים, נאה לצדיקים ונאה לעולם, שעל ידי נוי הפנים ימצאו חן בעיני מלכי ארץ כשבוואו להשתדל לפנייהם עבור ישראל, ועל ידי הכח יצילו עשוק מיד עושקו, ועל ידי העושר יתמכו בעניים ואביונים, ועל ידי הכבוד יהיו דבריהם נשמעים ומתקבלים ליראה את ה', ובחכמתם ילמדו את העם תורה, ובזקנה יהיו דבריהם דברי טעם מישבים ומתקבלים, ועל ידי רבוי בנים יפיצו דעת ה' בהרבה מקומות, ומסיעת לכך הבריתא מפסוקים שונים, שנאמר 'עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא', ואומר 'תפארת בחורים כוחם והדר זקנים שיבה'. ואומר 'עטרת חכמים עשרם'. ואומר 'עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם'. ואומר 'חפירה הלכנה ובושה החמה, כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים, ונגד זקניו כבוד'.

רבי שמעון בן מנסיא אומר, אלו - אותם שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים, כלם נתקיימו ברבי ובבניו [וה' שיבה' אינה מדה בפני עצמה, אלא יחד עם ה'זקנה'].

חפץ חיים הלכות רכילות לפי סדר הלימוד העולמי

ג. יש אומרים שדבר שנאמר בפני שלשה אין בו משום איסור רכילות, אך למעשה אין לסמוך על זה, והדבר אסור. והאיסור הוא אפילו כשמספר לאדם אחר, אם כוונתו שיתגלה הדבר לאותו אדם שדיברו עליו.

ד. לכן אסור לספר לשותף ששותפו רצה לעוזבו או לספר למחותנים שהחתן רצה לעוזבם, וכיוצא בזה, אף שנאמר הדבר בפני שלשה, כיון שבדאי יכעסו עליו, ויתכן שאף יגרם לו צער או נזק, ודיבור הגורם לנזק או צער יש בו איסור לשון הרע.

* * *

פירוט ההלכה היומית: ג. יש אומרים, שאם ראובן סיפר גנות על שמעון בפני שלשה בני אדם, אין איסור רכילות לספר זאת לשמעון, כיון שהדבר עתיד להתפרסם ובודאי יתגלה לו לבסוף. אמנם צריך שיתקיימו בזה הפרטים שהתבארו לעיל בהלכות לשון הרע (כלל ב' ס"ד ואילך). אמנם אין לסמוך על דעה זו למעשה, כיון שרבים מהראשונים חולקים על דעה זו, ואוסרים לספר. ואיסור זה הוא בין לספר לשמעון עצמו, ובין לספר לאדם אחר, אם כוונתו שבכך יתגלה הדבר לשמעון.

ד. ולפי זה, אם היו שני שותפים, ואחד מהם רצה לבטל את השותפות מחמת שחשב שימצא שותף אחר, ובסוף לא מצא ולא עזב את השותפות, אסור לספר לשותף שלו שכוונתו היתה לעוזבו. וכן חתן שרצה לבטל את השידוך מאיזו סיבה, ובסוף לא ביטל, אסור לספר למחותניו שכוונתו היתה לעוזבם, ואפילו אם כבר התפרסם הדבר בפני שלשה בני אדם, כיון שבדאי יכעסו עליו, ויתכן שמחמת כן יבטלו את השותפות עמו או את השידוך, או שיצירו לו, והגורם לחבירו בדיבורו צער או נזק עובר באיסור לשון הרע.

פלא יועץ

חברה

ידוע מאמר חז"ל 'אינו דומה מועטים העושים את המצוה למרבים העושים את המצוה', שהמצוה מתעלה מאד ככל שיש יותר מרבים יחד, ונאמר "ברב עם הדרת מלך". והנה לענין התפלות הוא צריך גדול להתפלל בצבור, כי תפילת היחיד - בפרט בדור יתום כזה - כמעט דחוייה היא, כי צריך תנאים רבים כדי שתתקבל תפילת יחיד, שתהיה בכונה גדולה, ושיהיה האיש נקי מעוון, כדי שתפלתו תעלה למעלה לרצון לפני ה', ועם כל זה עדין לא מבטח לו שתתקבל תפלתו, ומי הוא אשר מלאו לבו ושיבטח בדורות אלו להתפלל ביחיד ושתעלה תפלתו לרצון. זאת נחמתנו בענינו, כי הן אל כביר ולא ימאס תפילת הרבים, ואף שיפתוהו בפייהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון, והוא רחום יכפר. ולכן האיש החפץ חיים לא יתפלל ביחיד כי אם באנס גמור, כי יאבד טובה הרבה, עניית אמונים ו'יהא שמה רבא' וברכו וקדשה, ותפלתו עכורה ועקרה, שאינה עושה פרות.

אמנם גם לענין תלמוד תורה, למוד תורה דרבים עדיף, ולפי דעתי יותר טוב ללמוד עם הרבים תהלים, מאשר ללמוד יחידי אהלות ונגעים. ודוד המלך עליו השלום אמר "חבר אני לכל אשר יראוך", ואמרו חז"ל על הפסוק "וחסרונן לא יוכל להמנות", זה שנמנו חבריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם.

הנה כי כן, ראוי לכל אדם להתחבר לכל חבורה של מצוה שיש בעיר, יהי חלקו עמהם, כי אין אדם יודע מתן שכרן של מצוות, וכשיראה מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא, והוא לא נמנה עמהם, שניי יחרק, ולא יוכל לתקן, ולכן, בעודו בחיים, כל אשר בכחו לעשות, יעשה.

חיזוק בענין לימוד התורה (תורת הבית לחפץ חיים)

(המשך המעלות שיש בכך שיהיה האדם בקי בעל פה במסכת אחת, או בסדר משניות אחד):

ג. ידוע מה שנכתב בזוהר הקדוש, שמי ש'יורש' מסכת אחת, הרי הוא 'יורש' עולם אחד, ובודאי אין הכוונה למי שלמד פעם אחת את המסכת, אלא למי שבקי בה היטב וקנאה לנפשו קנין גמור. וכן משמע בגמרא, שצריך האדם לחזור כמה פעמים על לימודו, עד שיהיה שגור בפיו.

ד. אמרו חז"ל שבבית דין של מעלה מכריזים 'אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו', ובודאי הכוונה בזה למי שהוא בקי בלימודו בעל פה.

מצוה תמידית

ניתן לקיימה בכל רגע ביממה, אפילו במחשבה בלבד:

מצוות עשה שתהיה יראת ה' על פנינו תמיד, שלא נחטא, ונתיירא מעונשו, ולא יהא לבבינו בלא פחד ממנו, ונזכור כי הקב"ה משגיח בכל מעשי האדם, אף אם יהיו במחשך, וישיב נקם לפי רוע המעשה.

"שש מצוות חיובן תמיד, לא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד כל ימיו, וכל זמן וכל רגע שיחשוב בהן קיים מצוות עשה, ואין קץ למתן שכר המצות" (ספר החינוך)

סיימתם את היום? זה הזמן להודות:

- (א) מזמור לתודה הריענו לה' כל הארץ: (ב) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה: (ג) דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולא ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו: (ד) באו שערי בתודה חצרתיו בתהלה הודו לו ברכו שמו: (ה) כי טוב ה' לעולם חסדו ועד דר ודר אמונתו:

יום חמישי

כ' מנחם אב

תהילים

פרק קלו (א) הודו לַיְי כִּי טוֹב כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (ב) הודו לַאלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (ג) הודו לַאֲדֹנֵי הָאֲדָנִים כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (ד) לַעֲשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדֻלוֹת לְבָדּוֹ כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (ה) לַעֲשֵׂה הַשָּׁמַיִם בְּתַבּוּנָה כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (ו) לְרַקַּע הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (ז) לַעֲשֵׂה אוֹרִים גְּדֻלִּים כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (ח) אֵת הַשֶּׁמֶשׁ לְמַמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (ט) אֵת הַיָּרֵחַ וְכּוֹכָבִים לְמַמְשֶׁלוֹת בַּלַּיְלָה כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (י) לְמַכָּה מִצְרַיִם בְּבִכּוּרֵיהֶם כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (יא) וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מֵתוֹכָם כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (יב) בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעֵ נְטוּיָה כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (יג) לְגִזֹּר יָם סוּף לְגִזְרִים כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (יד) וְהַעֲבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (טו) וְנָעַר פָּרְעֹה וַחֲבִילוֹ בַּיָּם סוּף כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (טז) לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (יז) לְמַכָּה מְלָכִים גְּדֻלִּים כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (יח) וַיַּהַרְג מְלָכִים אֲדִירִים כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (יט) לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי כִי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (כ) וַיַּעֲוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (כא) וַנִּתֵּן אֶרֶץ לְנַחֲלָה כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (כב) נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (כג) שֶׁבַשְׁפָּלָנוּ זָכַר לָנוּ כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (כד) וַיִּפְרָקֵנוּ מִצָּרֵינוּ כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (כה) נָתַן לָחֶם לְכָל בֶּשֶׂר כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ. (כו) הודו לַאלֹהֵי הַשָּׁמַיִם כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ.

אהבת חסד

ענייני גמילות חסדים / פרק ז

לאחר שהתבאר גודל החשיבות של מצות החסד, וגודל מעלתו של הגומל חסדים ומלווה לאחרים מממונו, יש להתבונן מדוע בני אדם מתרפים מגמילות חסדים, ולברר מדוע אין ממש בטענותיהם, אולי על ידי זה יתוקן ענין זה.

יש שנמענים מלהלוות ממון מחמת פחד, שחושש שהלווה לא ישלם לו, ואינו רוצה ליטול ממנו משכון. אמנם אין זו טענה הפוטרת אותו ממצוה זו, כיון שאם הלה מבקש הלוואה של סכום מועט, שגם מדין צדקה או מדין 'והחזקת בו' היה מוטל עליו לתת לו, אם כן בודאי חייב להלוות לו, שהרי גם אם לא ישלם לו בסוף - הרי זה כאילו נתן לו צדקה, שהוא חייב בה. וגם אם המדובר הוא בסכום גדול יותר, אם הלה מצייע לתת לו משכון, עליו להלוות לו. ואם הלה אינו מצייע לו משכון, וחושש להלוותו, עליו להתבונן כך: אם היו מצייעים לו רווח על הלוואה זו, האם היה מלווה או לא. ואם היה מלווה עבור רווח ממנו, הרי זה סימן שאין זו הלוואה מסוכנת, כי בודאי לא היה מסכן את ממונו בשביל ספק רווח, אלא כנראה זו הלוואה בטוחה, אלא שהיצר הרע מטיל ספק בליבו מחמת המצוה. ובכל מקרה לא ימהר להחליט בדבר מיד, אלא ישקול היטב בדעתו האם אכן יש בזה חשש נזק או לא.

מצוה יומית

שלא להשיג גבול

מצות לא תעשה, שלא נסיג גבול, שנאמר (דברים יט ד) 'לא תסיג גבול רעה אשר גבלו ראשנים בנחלתך אשר תנחל בארץ אשר ה' אלהיך נתן לך לרשתה'. והענין הוא, שלא נשנה את הגבול שיש בקרקע בינינו וביני זולתנו, עד שיוכל המשקל לומר שארץ זולתו היא שלו. וכן אם שנה את סימני הגבול וקבעם בתוך קרקע של חברו, ויאמר שלא שנה ושהקרקע היא שלו עד הגבול.

שרש המצוה בכל ענין גזל ידוע הוא, כי הוא דבר שהשכל מעיד עליו, ותועלת הכל היא.

מדיני המצוה מה שאמרו בספרי, שאף שהעושה פן עובר גם באסור 'לא תגזל' (מצוה רלט), למדה התורה שכל העוקר תחומו של חברו עובר בשני לאוין, אמנם זהו רק בארץ ישראל, שנאמר 'בנחלתך אשר תנחל'. נמצא, שהמסיג גבול אפילו מלא אצבע, אם בחזקה עשה, עבר על 'לא תגזל' (מצוה רכט), ואם בסתר עשה עבר על 'לא תגנבו' (מצוה רכד), ואם היה זה בארץ ישראל עובר גם על מצוה זו של 'לא תסיג גבול רעה'.

ונוהגת מצוה זו בארץ ישראל, בכל זמן, באנשים ובנשים. והעובר על זה עבר על לאו, אבל אין לוקים עליו, כיון שאין לוקים על לאו הנתן לתשלומים.

משנה יומית מבוארת (מסכת אבות)

ערוך ומנוסח ע"י 'שתי הלכות ביום'

משנה ט: אמר רבי יוסי בן קסמא, פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ופגע [ו-פגש] בי אדם אחד, ונתן לי שלום, והחזירתי לו שלום. אמר לי, רבי מאיזה מקום אתה [כלומר, באיזו עיר אתה גר, שאין מכבדים אותך כראוי, וצריך אתה להטלטל בדרכים לצורך פרנסתך]. אמרתי לו, מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני [אך אין הפרנסה מצויה שם כל כך]. אמר לי, רבי, רצונך שתדור עמנו במקומנו, ונתלמדנו תורה, ואני אתן לך אלף אלפים דגרי זהב ואבנים טובות ומרגליות [כלומר, אתן לך כל מה שתצטרך ותבקש]. אמרתי לו, אפילו אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם, אני דר אלא במקום תורה. לפי שבשעת פטירתו של אדם מן העולם, אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה שלמד ומעשים טובים שעשה בלבד, שנאמר 'בהתהלךך תנחה אותך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך', וכך יש לדרוש את הפסוק, 'בהתהלךך תנחה אותך', בעולם הזה. 'בשכבך תשמור עליך', בקבר. 'והקיצות היא תשיחך', לעולם הבא. וכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל, שהיה עשיר גדול, 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף'. ואומר 'לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות', ולכן אם באמת ראוי לי העשר והוא טוב עבורי, אקבל אותו מה' במקומי, בלי שאצטרך לעקור את עצמי ממקום תורה.

משנה י: חמשה קנינים קנה לו הקדוש ברוך הוא בעולמו, כלומר, חמשה דברים אלו חביבים מאד על הקדוש ברוך הוא, וכאלו קנאם לעצמו, ואלו הן, 'תורה', קנין אחד, 'שמים וארץ' קנין אחד, 'אברהם' קנין אחד, 'ישראל' קנין אחד, 'בית המקדש' קנין אחד. ומבארת הפרשתא מנין לומדים דברים אלו: תורה מנין, דכתיב 'ה' קניני ראשית דרכו, קדם מפעליו מאז', ואמרו חז"ל שהקדוש ברוך הוא הסתפל בתורה ובכא את העולם, הרי שנאמרה לשון 'קנין' לגבי התורה. שמים וארץ מנין, דכתיב 'כזה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדם רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי', ומפסוק זה יש ללמוד שהשמים חשובים מן הארץ [שהרי השמים מכנים 'כסא' והארץ כ'הדום רגלים']. ואומר 'מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינו', וכיון שהארץ מכנה 'קנין', כל שפן שהשמים, החשובים יותר, נחשבים 'קנין'. אברהם מנין, דכתיב, 'ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לא-ל עליון קונה שמים וארץ', ולשון 'קונה שמים וארץ' נאמרה על אברהם, שעבורו נברא העולם [כמו שדרשו חכמים על הפסוק 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם', אל תקרי 'בהבראם' אלא 'באברהם', שעבורו נברא העולם], וכיון שהשמים והארץ נחשבים קנינו של הקדוש ברוך הוא, כל שכן שאברהם, שעבורו נבראו השמים והארץ, נחשב קנינו של ה'. 'ישראל מנין, דכתיב, 'עד יעבר עמך ה' עד יעבור עם זו קניית', הרי שנאמרה לגבי ישראל לשון קנין, ואומר, 'לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי בם', כלומר, שלא תאמר שה' קנין של הקדוש ברוך הוא בישראל הוא כקנין של עבדים, שקנאם בהוצאתם ממצרים, ואינם חביבים לפניו, ולכן הוכא פסוק זה, בו מבאר שכל חפצו של הקדוש ברוך הוא הוא בישראל. בית המקדש מנין, דכתיב, 'מכון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידיך', ומפסוק זה יש ללמוד שבית המקדש נבנה כביכול בשתי ידי של ה', להראות את גדל החביבות שלו לפניו, ולא כשאר חפצי העולם שהזכרה בריאתם בלשון אמירה בלבד, ואומר, 'ויביאם אל גבול קדשו ה' זה קנתה ימינו', הרי שנאמרה במקדש לשון קנין, ולשון 'ימין' מראה על חשיבות מקום המקדש, שכביכול נברא בימין ה'.

חפץ חיים הלכות רכילות לפי סדר הלימוד העולמי

א. אסור לספר רכילות אפילו שהיא אמת, ואף אם הוא היה אומר כן בפניו. ואפילו אם באמת אומר כן בפניו הדבר אסור, ואדרבה, יש בכך איסור גדול יותר, שמכניס שנאה גדולה בלב השומע, שמאמין לכך בהחלט, וגם באים על ידי כן לידי כמה עבירות.

* * *

א. אסור לספר רכילות, אף שזו אמת ללא שום תערובת שקר, ואף שלא בפניו, ואף אם הוא יודע בעצמו שהיה אומר דבר זה גם בפניו. וכל שכן אם מעיז פניו ואומר בפניו ממש (כששניהם לפניו) 'אתה דיברת עליו כך וכך', או 'אתה עשית לו כך וכך', שדבר זה אסור. ועונו גדול יותר מסתם רכילות, כיון שבזה הוא מכניס שנאה גדולה יותר בלבו של השומע, כי הוא אומר בליבו שבדאי הדבר אמת, שהרי לולא כן לא היה הלה מעיז לומר זאת בפני אותו אדם. ועוד, שעל ידי כן הוא גורם לשניהם לעבור על איסורים רבים (של רכילות והלבנת פנים ועוד, כמבואר בפתיחה) (לאוין, יד, בהגה"ה).

פלא יועץ

הכנה

הכנה לשבת היא מצוה רבה, ומצינו גדולי ישראל שהיו עוסקים בה. ואמרו על מורנו הרב רבי אברהם הלוי זכרנו לברכה, שהיה מרבה בפסיעות לקנות ולהכין צרכי שבת אחד אחד, כי יש שכר פסיעות, והיה עושה הכל על ידו, כי מצוה בו יותר מבשלוחו. ואני אומר, שהרב היה עושה כן לפי שגם בהליכתו תורתו אמנותו במחשבתו, או טרוד בדבקותו עם קונו ואהבתו ויראתו, אבל אנשים כמונו, יתמי דיתמי, אם יש לאדם מי שיעשה מלאכתו - יותר טוב שישב בביתו ויעסק בתורה הקדושה, ויקנה ידיעה חדשה, כי כל חפצים לא ישוו בתורה, אפילו חפצי שמים, כידוע. ועל כל פנים לא יפחת מלקנות שום דבר או להכין איזה דבר, כגון לסדר את השלחן ולהיטיב את הנרות ולהכין את הפתילות וכדומה, לקיים מצות הכנה.

וכבר כתבו תלמידי האר"י ז"ל שלפי סודם של דברים, הטבת הנרות לשבת צריכה להיות על ידי האיש.

כל הכנה שאדם מכין לדבר מצוה, היא עצמה נחשבת מצוה. ולכן, מי שכל מעשיו לשם שמים נמצא שכל ימיו עסוק במצוה. ומה טוב לבטא בשפתו קודם כל מעשה, שיאמר שהוא עושה הכנה למצוה, כגון קדם האכילה יאמר 'הריני בא לאכול ולשתות כדי שיהא גופי בריא וחזק לעבודת

השם יתברך. וקדם השינה יאמר 'הריני שוכב לישן כדי שתהא דעתי צלולה ומישיבת עלי לעבודת השם יתברך. וקודם צאתו למשא ומתן יאמר 'הריני הולך לישא ולתן ולהשתדל להרויח בסייעתא דשמיא כדי לפרנס את בני ביתי כמו שצנני בוראי, וכדי שאוכל לעשות צדקה וגמילות חסדים וכל המצוות כתקונן. וכן כשבונה בית או כשעושה מלבוש וכדומה, וכן על זה הדרך בכל המעשה אשר יעשה. ודבריו עושים פרות, ששורה רוחניות וקדשה על הדברים הגשמיים, ולמצוה תחשב לו. ועוד, שנוטל שכר גם על הדבורים האלה, ובתנאי שיהיו מעשיו מסכימים עם דבריו, שלא יאכל וישתה יותר מדי, אלא צדיק אוכל לשבע נפשו, ולא יישן יותר מדי, ולא יהא להוט ויגע להעשיר יותר מדי, כי אז מעשיו מוכיחים שאין דבוריו נכונים, ויושב בשמים ישחק לו. ולכן, כיון שעושה הכל לשם מצוה, צריך לזרז ביותר שלא תהא מצוה הפאה בעברה, ויזהר במאכלו ושתיתו ומשאו ומתנו שיהיה כדת וכהלכה, ואז יחשב למצוה, וקובעים לו שכר.

כן יזהר במאכלו לילך אחר המועיל ולא אחר הערב לחכו ומזיק, כי מלבד שלא לרצון יהיה ולא למצוה יחשב, גם ענוש יענש על עוברו על מה שאמרה תורה "ונשמרתם מאד לנפשתיכם".

חיזוק בענין לימוד התורה (תורת הבית לחפץ חיים)

(המשך המעלות שיש בכך שיהיה האדם בקי בעל פה במסכת אחת, או בסדר משניות אחד):

ה. יתבונן האדם, שהרי אפילו כשהוא לומד פעם אחת דבר תורה, הרי הוא מקיים בכך מצוות עשה דאורייתא של תלמוד תורה, וקונה לו פרקליט אחד, אם כן על אחת כמה וכמה כשהוא לומד מסכת כמה פעמים, עד שנעשה בקי בה בעל פה, כמה היא מליצה טוב עבורו בעולם הבא, להצילו מדין גיהנם, ולהעלותו להיות בצרור החיים.

וענין זה שיש לאדם להיות בקי לכל הפחות במסכת אחת בעל פה, הוא אפילו לבני אדם צעירים, וכל שכן כשמתחיל האדם להזדקן, בודאי ראוי לו ללמוד לימודים שונים בעל פה, כדי שאם ייחלש מאור עיניו ולא יוכל ללמוד מתוך הספר, יוכל ללמוד בעל פה. וגם כדי שכאשר יבוא לפני בית דין של מעלה, ויאמרו לו 'ערוך מקרא שקראת ומשנה ששנית', יהיה לו מה להשיב.

מצוה תמידית

ניתן לקיימה בכל רגע ביממה, אפילו במחשבה בלבד:

מצוות לא תעשה: שלא נאמין בשום אלהים חוץ מה' יתברך. ואפילו מודה שהקב"ה שולט על הכל, רק שידמה בדעתו שמסר הנהגת העולם למלאך, הרי זה מודה בעבודה זרה. אלא יאמין שהקב"ה בעצמו ובכבודו משגיח בכל העולמות, ואין לשום נברא כח לעשות דבר בלתי רצונו.

"שש מצוות חיובן תמיד, לא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד כל ימיו, וכל זמן וכל רגע שיחשוב בהן קיים מצוות עשה, ואין קץ למתן שכר המצות" (ספר החינוך)

סיימתם את היום? זה הזמן להודות:

- (א) מזמור לתודה הריענו לה' כל הארץ: (ב) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו
ברננה: (ג) דעו כי ה' הוא אלהים הוא עשנו ולא ילו אנחנו עמו וצאן מרעיתו:
(ד) באו שערינו בתודה חצרתיו בתהלה הודו לו ברכו שמו: (ה) כי טוב ה'
לעולם חסדו ועד דר ודר אמונתו:

לשמך
בסבך
הרבה

יום שישי

א' אכז

תהילים

(א) על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון. (ב) על ערבים בתוכה תלינו פנרותינו. (ג) כי שם שאלונו שובינו דברי שיר ותוללינו שמחה שירו לנו משיר ציון. (ד) איך נשיר את שיר יי על אדמת נכר. (ה) אם אשכחך ירושלם תשכח מיני. (ו) תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמחתי. (ז) זכר יי לבני אדום את יום ירושלם האמרים ערו ערו עד היסוד בה. (ח) בת בבל השדודה אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו. (ט) אשרי שיאחז ונפץ את עלליך אל הסלע.

אהבת חסד

תשלום שכר שכיר

א. 'שכיר יום', שעבד עבודתו במשך היום, זמן תשלום שכרו הוא במשך הלילה, ואם לא שילם לו בזמנו, עובר באיסור 'לא תלין פעולת שכיר איתך עד בוקר'.

'שכיר לילה', שעבד עבודתו במשך הלילה, זמן תשלום שכרו הוא במשך היום, וצריך להזהר לשלם לו קודם שקיעת החמה, ואם לא הספיק, יפרע לו לכל הפחות עד צאת הכוכבים. ואם לא פרע לו בזמנו עובר על איסור 'לא תבא עליו השמש', וביטל מצוות עשה של 'ביומו תתן שכרו'.

ב. הדינים האמורים לעיל, שזמן התשלום לשכיר יום הוא כל הלילה, וזמן התשלום לשכיר לילה הוא כל היום, זהו רק כשעבד כל הלילה או כל היום, אבל אם עבד כמה שעות, וסיים את מלאכתו באמצע

היום, חייב המעסיק לשלם לו עד סוף אותו יום. ואם עבד כמה שעות בלילה, חייב לשלם לו עד סוף הלילה.

ג. חייב תשלום שכר שכיר בזמנו אינו דווקא כששכרו לכמה שעות, אלא אף אם שכרו לעשות לו מלאכה קלה שיש בה שוה פרוטה, גם כן נוהגים כל הדינים הללו. ויש אומרים שאף אם שכרו למלאכה ששכרה פחות משוה פרוטה, נוהגים כל הדינים הללו.

מצוה יומית

שלא לערץ מפני האויב במלחמה

מצוות לא תעשה, שלא לערץ ולא לפחד מן האויבים בעת המלחמה, וּשְׁלֹא נִכְרַח מִפְּנֵיהֶם, שְׁנֹאֲמַר (דברים ז כא) 'לא תערץ מפניהם', אלא החובה עלינו להתגבר כנגדם, ולהתחזק ולעמד בפניהם. ונכפל האסור במקום אחר, שְׁנֹאֲמַר (דברים ג כב) 'לא תיראום'.

מִשְׁרְשֵׁי הַמִּצְוָה, שִׁישׁ לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְשִׁים מִבְּטָחוֹ בַּה' יִתְבָּרֵךְ, וְלֹא יִתְּרָא עַל גּוֹפוֹ בַּמָּקוֹם שְׁיֻכָּל לְתַת כְּבוֹד לַה' בְּרוּךְ הוּא וְלַעֲמוֹ.

מדיני המצוה, שלא יחשב אדם בעת המלחמה לא באשתו ולא בכניו ולא בממונו, אלא יפנה לבו מכל דבר למלחמה. ועוד יחשב, שכל דמי ישראל תלויים עליו, ואם יפחד וישיב אחר ימינו, הרי הוא כאלו שפך דמי כלם, וכמו שְׁנֹאֲמַר (דברים כ ח) 'ולא ימס את לבב אחיו כלבבו', וכן נֹאֲמַר (ירמיה מח י) 'ארור עשה מלאכת ה' רמיה וארור מנע חרבו מדם'. ואמרו חז"ל שכל הנלחם בכל לבבו, וכןנתו לקדש שם ה', מבטח הוא שלא ימצא נזק, ויזכה לו ולבניו להיות להם בית נכון בישראל, ויזכה לחיי העולם הבא, וכמו שְׁנֹאֲמַר לגבי דוד המלך (שמואל א' כה כח) 'כי עשה יעשה ה' לאדני בית נאמן כי מלחמות ה' אדני נלחם'.

ונוהגת מצוה זו באנשים, כי עליהם מוטל להלחם, ובזמן שישראל על אדמתם. והעובר על זה, והתחיל לחשב ולהרהר ולהבהיל את עצמו במלחמה, עבר על לאו זה, וענשו גדול מאד, כטעם שהתבאר.

משנה יומית מבוארת (מסכת אבות)

ערוך ומנוסח ע"י 'שתי הלכות ביום'

משנה יא: לאחר שהתבאר שיש חמשה דברים שנקראים 'קנינו' של הקב"ה, אל תסבור בדעתך ששאר הדברים נבראו במקרה, וללא תכלית, אין הדבר כן, אלא כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, לא בראו אלא לכבודו, שְׁנֹאֲמַר, 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו', שעל

ידי כל דבר יוכל האדם להגיע להכרת וידיעת ה', ואומר, 'ה' ימלך לעלם ועד', כלומר, מלכותו של ה' תתגלה בכל פרטיה רק לעתיד לבא, כאשר יטהרו כל לבות בני האדם לעבוד את ה'.

הקטע הבא אינו מהברייתא של פרק זה, אלא משנה היא במסכת מכות, ונוהגים לאומרה בסיום למוד פרקי אבות: רבי חנניא בן עקשיא אומר, רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, וכיון שהדרך לזכות בחיי העולם הבא היא על ידי שיעשה האדם לכל הפחות מצוה אחת לשמה, שלא על מנת לקבל כבוד או הנאה אחרת מהנאות העולם הזה, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, כדי שמתוך שיש לאדם מצוות רבות כל כך, בודאי יגיע לידי זה שיעשה מצוה אחת לשמה, כראוי, ויזכה בה לחיי העולם הבא, שנאמר 'ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר'.

חפץ חיים הלכות רכילות לפי סדר הכימוד העולמי

ב. אם לוי סיפר לשמעון שראובן דיבר עליו, אסור לשמעון לומר לראובן שלוי סיפר לו כן, כי זו רכילות על לוי. ואף אם לא יזכיר את שמו של לוי, אם ראובן יבין שהוא המספר, אסור.

ג. אסור לספר רכילות אפילו כשאינו מספר זאת לאדם עצמו, כיון שדרך הדברים להתפרסם עד שיגיעו לאדם עצמו, וכל שכן שאין לספר מה שאמרו על בניו וקרוביו, שזו רכילות ממש.

ד. דין רכילות 'לתועלת', כדי שיוכיח השומע את המספר לשון הרע, התבאר לעיל הלכות לשה"ר כלל י"ט.

* * *

פירוט ההלכה היומית: ב. אם ראובן דיבר על שמעון בפני לוי, והלך לוי וסיפר לשמעון שראובן דיבר עליו, אסור לשמעון לחזור ולומר לראובן 'מדוע דיברת עלי בפני לוי?', כיון שבכך הוא עובר על איסור רכילות, שהרי הוא מספר לראובן שלוי אמר לו שהוא דיבר עליו. ואף אם אינו אומר לו בפירוש שלוי אמר לו כן, אלא סתם ששמע שדיבר עליו, מכל מקום אם על ידי זה יבין ראובן שלוי סיפר לו זאת, הדבר אסור.

ג. איסור רכילות אינו דוקא כשאומר לאותו אדם שדיברו עליו, אלא אף אם אומר כן לאדם אחר, שראובן דיבר על שמעון, הרי זה אסור, כיון שדיבורים אלו גורמים לעורר מחלוקת בין ראובן לשמעון, על ידי שנשמעים איש מפי איש, וכל שכן שאסור לספר לאדם מה שדיבר פלוני על בניו או קרוביו, כיון שטבע האדם להצטער מכך, והרי זו רכילות (ואפילו אם יזהיר את השומע שלא יספר כן לשמעון, ואף אם הוא יודע בברור שהשומע יקיים את דבריו ולא יספר זאת לשמעון, מכל מקום בדרך כלל יש בסיפור עצמו איזו גנות על ראובן או על שמעון, והרי זה בכלל לשון הרע).

ד. אם הוא מספר את הדבר לאדם זר, כדי שאותו אדם יוכיח את ראובן על שדיבר לשון הרע על שמעון, התבאר דינו לעיל (הלכות לה"ר כלל י' סעיף ו').

פלא יועץ

הכנה

יש הכנה נוספת שצריך האדם להכין עצמו למצוה, והיא הכנת גופו, וכמו שנאמר "הכון לקראת אלקיך ישראל". וכגון לרחץ פניו קודם תפילת שחרית, וכן יכון לקראת אלקיו במלבושיו, אפילו אם ארע לו שמתפלל בלילה יחידי בביתו - לא יעמוד להתפלל אלא בדרך שנוהגים באותו המקום לעמוד בפני אנשים חשובים. והוא הדין כשעוסק בתורה, ששכינה כנגדו, יהיה הדור בלבושו, וישב בדרך כבוד, כיושב לפני המלך. וגם כשמסב על שלחנו, ובפרט כשמברך ברכת המזון למלך הכבוד, צריך לשבת בדרך כבוד, כי זה השלחן אשר לפני ה'. וידוע המעשה הנורא שארע למורנו הרב ישראל נאג'ארה בזמן האר"י ז"ל, שהיה רבי ישראל משורר על שלחנו בקול נעים, והיו מתקבצים מלאכי השרת לשמוע את שירתו כמו בשמחת חתן וכלה. וכיון שהיו זרועותיו מגלות מפני החם - יצא קול מן השמים שקרא למלאכי השרת להתרחק מהאיש הזה שממעט בכבוד שמים, שאינו יושב בכבוד ליד השלחן אשר לפני ה', ותכף פרחו כלם. והרב האר"י ז"ל היה רואה מביתו את המראה הגדול הזה, וגילה סודו לרבי ישראל, וחרד חרדה גדולה, וקשט עצמו וישב בכבוד, וחזר לשורר כבראשונה, וחזרו מלאכי השרת להתקבץ כבתחלה לשמוע את שירתו. ומה טוב להזהר להתעטף בפגד העליון בשעת התפלה.

חיזוק בענין לימוד התורה (תורת הבית לחפץ חיים)

יש מעלה עצומה מאד בלימוד המשניות, כיון שזהו היסוד לתורה שבעל פה. ואמרו, שאשר בן יעקב אבינו הוא הממונה למעלה על לימוד המשניות (ורמז לזה, שנאמר 'מאשר שמנה לחמו', ו'שמנה' אותיות 'משנה'), וכל מי שהוא בקי במשניות, אינו מניחו לראות פני גיהנם.

וכשרוצה אדם להיות בקי בעל פה באיזו מסכת או בסדר משניות, עליו לנהוג כפי שאמרו חז"ל, שילמד האדם מעט מעט ויחזור היטב על אותו מעט (ולא ילמד הרבה בבת אחת, שאז אינו יכול לחזור על כל מה שלמד, ושוכח הכל), ולכן ראוי לאדם - מלבד סדרי הלימוד הקבועים שלו - לבחור בכל שבוע איזה דף גמרא או פרק משניות, ולשנן אותו היטב בעל פה, ועל ידי זה במשך הזמן יצבור לעצמו הרבה דפים ופרקים שיזכרם בעל פה.

וכשלומד בעל פה, יזהר שלא ישכח את לימודו, והעצה לזה, שבישיבתו בביתו או בזמן שהוא יושב לאכול, קודם ברכת המזון, יחזור בעל פה על אותו פרק שלמד השבוע, ואז גם יועיל לו שייאמרו דברי תורה על שולחנו.

מצוה תמידית

ניתן לקיימה בכל רגע ביממה, אפילו במחשבה בלבד:

מצוות עשה לאהוב את ה' יתברך. ישים האדם כל מגמתו ומחשבתו אחר אהבת ה', ויתבונן כי כל מה שיש לאדם בעולם - עושר, ילדים וכבוד - הכל הוא כאין וכאפס נגד אהבת ה', ויגיע תמיד בבקשת חכמת התורה, כדי שישגי ידיעה בה'. והקובע מחשבתו בהבלי העולם שלא לשם שמים, רק להתענג ולהשיג כבוד, ביטל מצוה זו.

"שש מצוות חיובן תמידי, לא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד כל ימיו, וכל זמן וכל רגע שיחשוב בהן קיים מצוות עשה, ואין קץ למתן שכר המצות" (ספר החינוך)

סיימתם את היום? זה הזמן להודות:

(א) מְזִמּוֹר לְתוֹדָה הָרִיעוּ לָהּ כָּל הָאָרֶץ: (ב) עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בָּאוּ לִפְנֵי בְּרִנָּה: (ג) דַּעוּ כִּי ה' הוּא אֱלֹהִים הוּא עֲשָׂנוּ וְלֹא יָלוּ אֲנַחְנוּ עִמּוֹ וְצֹאן מִרְעִיתוֹ: (ד) בָּאוּ שְׁעָרָיו בְּתוֹדָה חֲצֵרָתִי בְּתִהְלָה הוֹדוּ לוֹ בִּרְכוּ שְׁמוֹ: (ה) כִּי טוֹב ה' לְעוֹלָם חֲסִדוֹ וְעַד דֹּר וָדֹר אֱמוּנָתוֹ:

שבת קודש

ב' אכז

הפרשה בקצרה

פרשת שופטים

עניני הפרשה: מינוי דיינים והנהגתם • איסורי אשרה ומצבה • איסור הקרבת בעל מום, איסור פיגול • עונש העובד עבודה זרה • עונש מיתה רק על פי עדים • הכרעת הסנהדרין ועונש החולק עליהם • מינוי מלך והנהגותיו • דיני שבט לוי • איסור עשיה כתועבות הגויים • חיוב לשמוע לנביא אמת, ולהמית נביא שקר • ערי מקלט • עונש ההורג במזיד • דיני עדות בבית דין, ועונש עדים זוממים • דרכי המלחמה • עגלה ערופה

• מצוות מינוי שופטים ושוטרים: מצוה למנות שופטים הפוסקים את ההלכות, ושוטרים האוכפים את קיומם, בכל עיר ועיר ולכל שבט ושבט. שופטים אלו צריכים לדון בצדק, לנהוג ולכבד את שני בעלי הדין בשווה, ולא ליטול שוחד אפילו על מנת לפסוק דין אמת, כי בודאי יעזור השוחד את עיניו לפסוק שלא כדין. זכות מצוה זו מספיקה להחיות את ישראל ולהושיבם על אדמתם.

• איסורי אשרה ומצבה: אסור לנטוע עץ לשם עבודה זרה, ואפילו אם לא עבדו. אסור לנטוע עצים כלל בהר הבית. אסור להקים מצבה של אבן אחת אפילו שנעשית לשם ה', אלא רק מזבח העשוי מאבנים רבות, כיון שהמצבה נעשתה לחוקות הגויים, ושנואה היא לפני ה'.

• קרבן בעל מום ופיגול: אסור להקריב לה' קרבן שיש בו מום. אסור לפגל את הקרבן, והיינו שחושב הכהן בעת עבודת הקרבן שייאכל מחוץ למקום המותר באכילה, או לאחר הזמן המותר.

• עונש העובד עבודה זרה: עדים המעידים על אדם שעבד עבודה זרה, יש לחוקרם היטב, ואם דבריהם מכוונים סוקלים את אותו אדם בשער העיר שחטא בה.

• הכרעת סנהדרין שבלשכת הגזית: כאשר יש מחלוקת בין החכמים בדין מסוים, בטומאה וטהרה או בדיני ממונות, עליהם להציע את הדברים בפני סנהדרין הגדולה שבלשכת הגזית בבית המקדש, ואפילו אם אינם גדולים כאותם שהיו בדורות הקודמים, ומצוה על כל אדם לנהוג כפי הכרעתם

אפילו אם אומרים על ימין שהוא שמאל. והחולק על דבריהם חייב מיתה בידי אדם, ומשהים אותו עד הרגל כדי להענישו בפרהסיא.

• **מצוות מינוי מלך והנהגותיו:** כאשר ישראל יושבים על אדמתם, מצוה עליהם למנות מלך מקרב עם ישראל, ולא גר או בן גרים. אין המלך רשאי להרבות לו סוסים יותר מכפי צורך מרכבתו, כדי שלא ישיב את העם למצרים, שהסוסים באים משם. אינו רשאי להרבות לו נשים, יותר משמונה עשרה, כדי שלא יסירו את לבבו מעם ה'. ואינו רשאי להרבות כסף וזהב יותר מכפי צורך החזקת צבאו. מצוה עליו לכתוב ספר תורה נוסף, מלבד ספר התורה שחייב כל יהודי לכתוב לעצמו, וספר זה נמצא עם המלך תמיד, כדי שעל ידי זה יקיים את כל מצוות התורה ואת כל דברי הנביאים, ולא יבוא לידי גאווה. ובזכות זה יזכה שתימשך מלכותו גם לבניו אחריו, שהם קודמים להתמנות אחריו.

• **הנהגת שבט לוי בנחלת הארץ ומתנות כהונה:** כל שבט לוי מצווה שלא ליטול חלק בביזת המלחמה ולא חלק בארץ ישראל, ואפילו בעלי מום שאינם ראויים לעבוד במקדש. ופרנסתם היא מהמתנות שצויה ה' את ישראל לתת להם, מעשר ראשון ללויים, תרומה לכהנים, זרוע לחיים וקיבה מכל בהמה טהורה הנשחטת [אך בחיה טהורה אין נוהגות מתנות אלו], וראשית הגז מצמר הכבשים הנגזזים [מלבד מתנות כהונה נוספות שלא פורטו כאן]. כהנים פטורים מלתת זרוע לחיים וקיבה.

• **עבודת הכהנים בבית המקדש:** כל העבודות בבית המקדש נעשות בעמידה בלבד. אף על פי שעבודת הכהנים מחולקת למשמרות, וכל כהן עובד בדרך כלל רק במשמרתו, יוצאים מכלל זה כהנים הבאים להקריב את קרבנות עצמם, שרשאים להקריבם גם שלא במשמרתם. וכן ברגלים מקריבים כל הכהנים את הקרבנות הבאים מחמת החג, ולא רק כהני אותה משמרת.

• **איסור לעשות כתועבות הגויים:** אסור לאדם להעביר את בנו למולך, והיינו שמעבירו בין שתי מדורות אש לשם עבודה זרה. אסור לקסום קסמים, וכגון האוחז במקלו ומחליט על פיו אם יעשה דבר מסוים או לא. אסור לקבוע את מעשיו לפי עונות מסוימות, לומר שזמן מסוים מתאים למעשה מסוים, ויש אומרים שהאיסור הוא על אחיזת עינים, שמראה כאילו עושה מעשים מופלאים. אסור לנחש ולומר שאם אירע לו דבר מסוים בדרכו, כגון שנפל מקלו מידו, סימן שעליו לחזור או להמנע מהמעשה שהתחיל בו. אסור לכנס מינים שונים של בעלי חיים למקום אחד. אסורים מיני כישוף הנעשים על ידי מתים או עצמות לידיעת העתידות, אלא יש לאדם להלך בתמימות עם ה' ולא לחקור אחר העתידות.

• **דיני נביאי אמת ונביאי שקר:** בשונה מהניחושים והקסמים השונים של הגויים, נתן ה' לישראל נביאי אמת ואורים ותומים, האומרים בשם ה' את העתיד לבוא. אך נביא האומר בשם ה' דבר שלא הצטוו לאומרו, אפילו אם זהו דבר שצויה ה' לנביא אחר לאומרו, או שאמר בשם עבודה זרה אפילו הלכה אמיתית, אסור לפחד ממנו, ומצוה להורגו. הדרך לידע שזהו נביא שקר, כאשר יאמר נבואה לטובה ולא תתקיים אותה נבואה. נביא מומחה וידוע שהוא צדיק גמור המורה כהוראת שעה לעבור על אחת המצוות, כמו אליהו בהר הכרמל שהורה להקריב קרבן מחוץ לבית המקדש, חייבים לשמוע בקולו.

• **דיני ערי מקלט לרוצח בשגגה:** מצווה לייחד שלש ערי מקלט בארץ ישראל במרחקים שווים זו מזו,

אליהם נמלט אדם שרצח בשגגה, כדי שלא יהרגנו גואל הדם, ולשם כך יש להציב שלטים בכל פרשת דרכים, להקל על הרוצח להמלט במהירות לערי המקלט. כאשר ירחיב ה' את גבולינו לעתיד לבוא ונירש ארצות נוספות, נסיף עוד שלש ערי מקלט מלבד שלש ערים אלו, ומלבד שלש הערים שבעבר הירדן.

• **דיני רוצח במזיד:** הרוצח אדם מישראל במזיד, אין לרחם עליו בדין ולומר לשם מה נהרגנו הרי בכך נמצא ששני יהודים נהרגים, אלא יש לחייבו מיתה ולהורגו, ואין ערי מקלט מצילות אותו.

• **איסור הסגת גבול בארץ ישראל:** מלבד איסור גזל שיש בכל הנוטל קרקע של חברו לעצמו, המסיג גבול חברו בארץ ישראל ונוטל לרשותו חלק מקרקע חברו, עובר באיסור נוסף של 'לא תסיג גבול רעך'.

• **פסיקת הדין רק על פי שני עדים:** כאשר באים בית דין לחייב אדם בחיוב ממון או בעונש הגוף, כמו מלקות או מיתה, עושים כן רק על פי עדות של שני עדים או יותר, המעידים בפניהם בפני בית דין, ולא מפי כתבם, ולא מפי מתורגמן. ואילו עד אחד המעיד כדברי התובע, נאמן רק לענין זה שצריך הנתבע להשבע כדי להכחישו ולהפטר.

• **דין עדים זוממים:** עדים שחייבו בעדותם ממון או עונש גוף, ולאחר שפסקו בית דין כדבריהם ולפני שנעשה מעשה העונש באו עדים אחרים ואמרו שבאותו זמן שעליו העידו העדים את עדותם על מעשה שאירע במקום מסוים, היו העדים עמהם במקום רחוק שלא ניתן לראות ממנו את אותו המקום שעליו העידו, מענישים את עדי השקר באותו העונש שרצו לחייב בעדותם את הנידון, ולפני שמקיימים בהם עונש זה מכריזים על כך ברבים. אמנם אם כבר נהרג אותו אדם על פי דבריהם, אין הורגים אותם. אין עדים זוממים נענשים אלא אם כן הוזמו כולם, ואף אם זו כת של שלשה עדים או יותר.

• **דרכי היציאה למלחמת הרשות:** כאשר יוצאים למלחמה על הגויים אסור להתיירא מהם, ואסור לרחם עליהם. ולפני היציאה למלחמה ניגש כהן 'משוח מלחמה', שנמשח בשמן המשחה לשם כך, ומדבר אל העם בלשון הקודש שיתחזקו במלחמה זו, כי היא מלחמה עם אויב שלא ירחם עליהם אם יפלו בידו, ולא יפחדו מהגויים, כיון שישראל באים בנצחוננו של ה'. ומצוה שיחזרו מהמלחמה כל מי שנטע כרם ולא חללו בשנה הרביעית שבה פירותיו מותרים, מי שבנה בית ולא חנכו להתחיל לגור בו, מי שקידש אשה ועדיין לא נשאה, והירא ורך הלבב [יש אומרים שהכוונה כפשוטה, שפחד ממערכות המלחמה, ויש אומרים שהכוונה למי שמתירא מעבירות שבידו], וחייבים אותם אנשים לחזור, שאם לא כן ראויים הם להענש ולמות במלחמה. ולאחר שחוזרים אותם אנשים מעמידים שרי צבאות על העם, עומדים בקצה המערכה ומחזקים בדבריהם את הנחשלים, והבורח מהמערכה - רשאים שרי הצבא לחתוך את רגליו, שהבריחה מהקרב היא תחילת המפלה.

• כאשר יוצאים ישראל למלחמת רשות על עיר שאינה משבע האומות שבארץ ישראל, עליהם להקדים ולקרוא להם לשלום, ואם ישלימו עמם - יהיו הגויים שבתוכה לעבדים ומעלי מיסים לישראל, ואפילו אם נמצאו ביניהם גויים משבע האומות שנצטוו להורגם, מותר להחיותם. אך אם אינם משלימים עם ישראל, יש להטיל עליהם מצור, עד שיתן אותם ה' בידינו, ואז יש להרוג את כל האנשים, להחיות את הנשים והקטנים, וליטול את שלל האויבים.

אמנם במלחמה עם שבע האומות שבארץ ישראל אסור להחיות כל נשמה, כדי שלא ילמדו אותנו לחטוא כמותם, מלבד העושים תשובה ומתגיירים, שמותר לקבלם ולהחיותם.

• כאשר עורכים מלחמת רשות ומטילים מצור על העיר, אסור לכרות עצי מאכל כדי לבנות את המצור, כי העצים אינם כבני האדם הנצורים בעיר שיש להענישם ולהשחיתם, אלא משתמשים לשם כך רק בעצי סרק.

• דין עגלה ערופה: כאשר נמצא אדם מישראל הרוג בשדה, ואין ידוע מי הרגו, יוצאים הסנהדרין הגדולה שבירושלים לאותו מקום, ומוודים את המרחק בין ההרוג לבין העיירות שסביבו, וזקני העיר הקרובה אל החלל מביאים עגלת בקר בת שנתה שלא נעשתה בה מלאכה, ועורפים אותה ב'נחל איתן', שזו קרקע קשה שלא נעבדה, אמר הקב"ה, תבוא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות, ותערף במקום שלא עשה פירות, לכפר על הריגת אדם זה שלא הניחוהו לעשות פירות. ואומרים הזקנים שידם לא שפכו את הדם הזה, כלומר, שלא ראו את אותו אדם יוצא לדרך ופטרוהו ללא מזון וליווי, הכהנים אומרים 'כפר לעמך ישראל', ומתכפר להם עוון זה. ומקום זה נאסר בעבודה לעולם.

ומכל מקום, אם לאחר מכן התברר מי הוא ההורג, דנים אותו למיתה ככל שופך דמים, וזו ההנהגה הישרה בעיני ה'.

הפטרה מבוארת

ספר ישעיהו פרק נא (יב) בפסוקים הקודמים התבאר שכנסת ישראל מבקשת מה' ואומרת לו "עורי עורי לבשי עז זרוע ה', עורי כימי קדם דרות עולמים, הלא אתה היא המחצבת רהב מחוללת תנין", כלומר, שיגאל אותם אפילו שאין להם זכויות, וכמו שבזמן יציאת מצרים גאל אותם ה' על אף שלא היו להם זכויות. ובפסוק זה משיב להם ה', מדבריהם נשמע כאילו יש שינוי בהנהגת ה' בין הימים הקדמונים לבין הזמן הזה, אך אין הדבר כן, כי הלא אָנֹכִי, אָנֹכִי הוא כפי שהייתי קודם, וגם עתה אני מְנַחֵמְכֶם, כפי שעשיתי בעבר, ואדרבה, אתם השתניתם עד שאשאל אתכם מי אתה, כי אני מכירך כלל, והלא בהיותכם במצרים היה בטחונכם רק בה', ואילו עתה השתנית, ותיִרְאִי מֵאֲנוּשׁ אֲשֶׁר יָמוּת, וּמִבֶּן אָדָם אֲשֶׁר חָצִיר יָנֵת - סופו כחציר המתייבש לפני זמנו. (יג) וְתִשְׁכַּח אֶת ה' עֲשֹׂךְ, ומחמת כן אתם מתייראים מבני אדם, והרי ה' הוא הנוֹטָה שָׁמַיִם וְיִסַּד אָרֶץ, ובידו להושיעכם מכל אדם, ולא היה זה פחד הבא לפעמים, אלא וְתִפְחַד תְּמִיד, כָּל הַיּוֹם, והפחד היה מִפְּנֵי חֲמַת הַמְּצִיק - מפני כעסו הפנימי של המציק, כאשר לא הוציא את כעסו מהכח אל הפועל [כן היא משמעות לשון 'חיימה' בכל מקום, כעס פנימי], פֶּאֶשֶׁר כּוֹנֵן לְהַשְׁחִית - פחדת ממנו כאילו כבר גמר להשחית, והרי היה לך לחשוב, וְאֵיךְ [-היכן היא] חֲמַת הַמְּצִיק, הרי היא מוסתרת בליבו, ורחוק הדבר שייצא אל הפועל, ומדוע פחדת. (יד) והרי אפילו אם מהר צֵעָה לְהַפְתֵּחַ - ימהר המציק לפתוח את החיימה העצורה בליבו, וְלֹא יָמוּת לְשַׁחַת - וגם אם יעשה זאת קודם שימות, וְלֹא יִחָסֵר לְחַמוֹ - וגם אם יעשה זאת קודם שירד מנכסיו ויהיה עני [כלומר, מסתבר יותר שקודם שיעשה דבר כבר ימות או ייעני, אך גם אם לא יהיה כן]. (טו) וְאָנֹכִי הֲלֹא ה' אֱלֹהֶיךָ, רִגַע הַיּוֹם וַיִּהְיֶה גִלְיוֹ - מרגיע את הים מזעפו אפילו

כאשר גליו הומים וסוערים, ה' צָבָאוֹת שָׁמוּ, ובוודאי אוכל להשקיט את סערת האנשים הבאים להזיק לך. (טז) וְאִשֶּׁשׁ דְּבָרִי בְּפִיךָ - והרי שמתי את דברי הבטחתי בפיך, שהבטחתי להושיעך גאולה שלימה, וּבְצֵל יָדִי כְּסִיתִיךָ עד שתבא הישועה השלימה, ואם יהיה בכך צורך הרי אוכל לְנִטֵּעַ שָׁמַיִם חדשים וְלִיסֹד אֶרֶץ חדשה, וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עֲמִי אֲתָה, כלומר, גם אם כל מערכת הטבע תתנגד לגאולת ישראל, יברא ה' שמים וארץ חדשים, ובלבד שיקיים את הבטחתו, לומר לְצִיּוֹן עֲמִי אתה. (יז) וכנגד מה שאומרים ישראל לה' (לעיל פסוק ט) 'עוֹרִי עוֹרִי לְבָשִׁי עַז זְרוּעַ ה', אומר להם ה', אדרבה, הרי בכם הדבר תלוי, ולכן הִתְעוֹרְרִי הִתְעוֹרְרִי, קומי יְרוּשָׁלַם, אֲשֶׁר שְׁתִּית מִיַּד ה' אֶת כּוֹס חֲמָתוֹ, וזה מרמז על כך שכעס עליהם ה' והסתיר פניו מהם, ו'כוס' זו לא שתו עד תומה, כי גם בגלותם עדיין השגיח עליהם ה' בדרכים שונות, אֶת קְבַעַת כּוֹס הַתְּרַעְלָה, שזהו רמז לעונשים והייסורים שגזר עליהם ה', יחד עם השמרים הקבועים בתחתית הכוס, שְׁתִּית את כולה, מְצִית אותה עד תומה. (יח) וכיון שהמשילה לשיכורה מחמת שתי הכוסות ששתתה, כוס החימה וכוס התרעלה, ממשיך במשל זה ומתאר אותה כשיכור הנופל בדרך, שבנו הגדול תומך בו שלא יפול, ובנו הקטן מנהלו אל ביתו, ואילו לירושלים, אֵין מְנַהֵל לָהּ להוליכה למקומה, מְכַל הַבָּנִים הקטנים אשר יִלְדָה, וְאֵין מְחַזֵּק בְּיָדָהּ, שלא תיפול, מְכַל הַבָּנִים הגדולים אשר גִּדְּלָה. (יט) ודבר זה אירע לך כיון ששְׁתִּיתָ הִנֵּה קָרָאתִיךָ - הצרות שבאו עלייך היו כפולות, עד שלא נשאר מִי שִׁנּוּד לָךְ, ומה הם הצרות הכפולות, הַשֹּׁד החיצוני וְהַשֹּׁבֵר הפנימי, וְהָרָעָב שהוא מוות פנימי וְהַחֲרָב שזהו מוות חיצוני, וכיון שהיו הצרות מקיפות מבית ומוות, מִי אֲנַחֲמֶךָ - על ידי מי אוכל לנחמך, והרי לא אירע כן לשום אומה. (כ) בְּנִיךָ, במקום שיעזרו לך, הרי הם עצמם שתו גם הם את הכוסות הללו, עד אשר עָלְפוּ, שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת, אך לא יכלו לזוז ממקומם, כְּתוּא מְכַמֵּר - כמו שור הנופל ברשת הציידים, מחמת שתי כוסות אלו הַמְּלֵאִים חֲמָת ה' [כנגד כוס החימה], וּגְעַרַת אֱלֹהֶיךָ [כנגד כוס התרעלה]. (כא) לָכֵן, כיון שאין מבנייך מי שיושיעך, שְׁמַעִי נָא זֹאת, עֲנִיָּה מחמת כוס החימה, המרמז על הגלות והסתר הפנים, וְשִׁכַּרְתָּ וְלֹא מִיָּין, אלא מכוס התרעלה, שאלו הם הצרות והייסורים. (כב) כֹּה אָמַר אֲדֹנֶיךָ ה', ומחמת שהוא אדונייך הוא יושיע אותך, וְאֱלֹהֶיךָ - מחמת שהוא אלוהיך, לכן יִרִיב את רִיב עַמּוֹ כנגד האומות המצערות אותם, הִנֵּה לְקַחְתִּי מִיָּדְךָ אֶת כּוֹס הַתְּרַעְלָה, כלומר, את כוס הצרות והייסורים בגלות, ששתית עד תומה, אך עדיין היא 'בידייך' כל זמן שאת בגלות, אקח מידך, על ידי הגאולה, וְאֶת קְבַעַת כּוֹס חֲמָתִי, שלא שתית עד תומה, כי לא כילה ה' את חמתו בישראל אלא המשיך להשגיח עליהם לטובה, לֹא תוֹסִיפִי לְשִׁתּוֹתָהּ עוֹד. (כג) ואת החימה שנשארה בכוס הזו, וְשִׁמְתִּיהָ בְּיַד מוֹגִיךָ - האומות שציערו אותך. והטעם לכך שלא תוסיפי לשנות את כוס החימה, יען אֲשֶׁר אָמְרוּ הַגּוֹיִים לְנַפְשֶׁךָ, לחלק הרוחני שבך, שָׁחִי וְנַעֲבָרָה, כלומר, אמרו לישראל שיכופפו את נפשם להיות כמו הגויים, ויעבירו מהם את הצרות והייסורים, אבל ישראל מיאנו בכך, וְתַשִּׁימִי כְּאֶרֶץ גִּזְרִי - נתת את גופך נמוך כארץ, שכל הרוצה יכול לדרוך עליו, וְכַחוּץ לַעֲבָרִים - וכמקום שדרך בני אדם עוברים שם, כך שמת גוון מרמס לכל עוברי דרך, כדי לא לעזוב את האמונה בה'. פרק נב (א) ממשיך ה' ואומר לירושלים, אל תאמרי לי לעורר את זרוע עוזי, אלא עוֹרִי עוֹרִי את, כי הדבר תלוי בך, לְבָשִׁי עֲזָךְ צִיּוֹן, ו'ציון' הוא מקום המקדש, הסנהדרין ובית המלכות, שזהו העוז הפנימי, לְבָשִׁי בְּגָדֵי תַפְאֲרָתְךָ הַחִיצוֹנִיִּים, יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ, ששם גרו המוני העם, וזהו פאר חיצוני של עשירות וריבוי בני אדם, כִּי לֹא יוֹסִיף יָבֹא בָךְ עוֹד עָרַל בִּירוּשָׁלַם, וְטָמֵא בְּצִיּוֹן. (ב) הַתְּנַעֲרִי מֵעַפָּר קוֹמִי, שָׁבִי יְרוּשָׁלַם - שבויי ירושלים, שהם המון העם, שאין דרך השובים לקושרם, אלא מטילים אותם על העפר, הַתְּפַתְחִי מוֹסְרִי צִוְּאָרְךָ, שְׁבִיָּה בַת צִיּוֹן - שבויי ציון, שהם השרים והחשובים, שדרך השובים לקושרם, פיתחו את קשירתכם. (ג) והטעם שיכולים הם לנתק את קשירתם ולצאת

מהשבי, ואינם כעבדים הצריכים שהאדון ישחררם, כי כה אָמַר ה', מאחר וחנוּם נִמְכַּרְתֶּם, כי לא לקח ה' תמורה מהגויים ששבו את ישראל, ולכן, וְלֹא בְכֶסֶף תִּגְאָלוּ. (ד) כִּי כֹה אָמַר אֱלֹהִים, מִצְרִים יֵרֵד עַמִּי בְּרֵאשִׁיטָה לְגוֹר שָׁם - הרי המצריים לא הגלו את ישראל מארצם, אלא להיפך, ישראל ירדו מעצמם לארץ מצרים, ולכן לא היה זה עוול גדול כל כך כהשתעבדו בהם, וְאֲשׁוּר, שאמנם עשה עוול גדול בכך שבא על ישראל למלחמה והגלה את עשרת השבטים ממקומם, הרי בְּאֶפְסָ עֲשָׂקוּ - עשה זאת ללא כל ריוח או תועלת, ולא היתה לו הנאה מגלות זו. (ה) וְעַתָּה, מתנבא עתה הנביא על הגלות שהגלה טיטוס את ישראל בזמן בית המקדש השני, מֶה לִּי פֶה - וכי באו ישראל בגבולכם כפי שהיה בזמן מצריים, נָאִם ה', כִּי לָקַח עַמִּי חֲנוּם מִשְׁלֹו יְהִילִילוּ - הרי הגויים המושלים בו מתהללים שהם לוקחים את העם בחינם להיות להם לעבדים ושפחות. נָאִם ה', ומלבד זאת, וְתִמִּיד כָּל הַיּוֹם שְׁמִי מְנָאץ, כי שם ה' מתחלל על ידי הגלות, כאשר אומרים הגויים על ישראל 'עם ה' אלה ומארכו יצאו'. (ו) לָכֵן, כיון ששם ה' מחולל, יִדַּע עַמִּי שְׁמִי. לָכֵן, כיון שמושלו מתהללים בלקיחת ישראל לעבדים, ידַע עַמִּי בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אֲנִי הוּא הַמְּדַבֵּר לְגוֹאֲלָם, הִנְנִי לְקִיִּים הַבְּטַחְתִּי. (ז) מתאר עתה הנביא במליצתו את מבשר הישועה עולה על ראשי ההרים, מֶה נָאֻו [כמה נאים הם] עַל הַהָרִים רִגְלֵי הַמְּבַשֵּׁר, תחילה מְשַׁמֵּיעַ שְׁלוֹם ממלחמת האויבים, ואחר כך מְבַשֵּׁר טוֹב על בנין בית המקדש, וצמיחת מלכות בית דוד, מְשַׁמֵּיעַ יְשׁוּעָה על קיבוץ הגלויות, ולבסוף אָמַר לְצִיּוֹן, מִלֶּךְ אֱלֹהֶיךָ, בעת שתתגלה מלכות שמים בכל העולם ובין כל העמים. (ח) קוֹל צִפְיָךְ - הצופה העומד בראש ההר השני, ורואה את המבשר עומד בראש ההר מולו, ישא קול שמחה על כך שבעת הבשורה מיד רואה הוא את הישועה באה, ואז המבשר עם הצופה [וה'מבשר' הם הנביאים, וה'צופה' אלו ישראל] נִשְׁאָו קוֹל שְׂמִיחָה, יַחְדָּו יִרְנְנוּ, כִּי עֵין בְּעֵין - עין החוזה יחד עם העין הגשמית יֵרְאוּ בחוש ממש, בְּשׁוֹב ה' צִיּוֹן. (ט) ובאותה העת, כשישאו הצופים קול שמחה יחד עם המבשרים, פָּצְחוּ רִנְנוּ יַחְדָּו [-יחד עם המבשרים והצופים] חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם, כִּי נָחַם ה' עַמּוֹ וקִיבֵץ את ישראל מכל מקומות גלותם, גָּאֵל את יְרוּשָׁלַם, שיישבו בה בניה. (י) חֲשֵׁף ה' אֶת זְרוּעֵ קִדְשׁוֹ בעשיית ניסים מופלאים שאינם מושגים כלל בזכות אדם, ויהיו ניסים אלו לְעֵינֵי כָל הַגּוֹיִם, וְרָאוּ כָל אֶפְסֵי אֶרֶץ - היושבים בכל קצוות הארץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ, כי יבינו שאין זו ישועה טבעית או מקרית, אלא ישועה הבאה מאלוהי ישראל. (יא) ובאותו זמן ייאמר לישראל הנמצאים בגולה, סוּרוּ סוּרוּ, צֵאוּ מִשָּׁם, מהארצות שבהם הגויים עובדים עבודה זרה, שהעפר עצמו טמא שם, טָמֵא אֵל תִּגְעוּ - אל תגעו בטומאה שיש שם, כדי שתשמרו על טהרת הגוף. וגם משום טהרת הנפש צֵאוּ מִתּוֹכָהּ, כי אי אפשר לטהר ולייחד את המחשבה אל הקודש בהיותם בין הגויים, הִבְרוּ - נקו את לבכם ומחשבותיכם, אתם נִשְׁאֵי כָּלִי ה'. (יב) כִּי לֹא בְּחַפְזוֹן תִּצְאוּ - יציאתכם לא תהיה בבהלה לקראת דבר מסוים [כפי שהיה במצרים, שנחפזו להר סיני ולהשיג את כל ההשגות הרוחניות שלא היו להם מיד], וּבְמִנוּסָה מִפְּנֵי אוֹיֵב לֹא תֵלְכוּן, כִּי הֲלֹךְ לְפָנֶיכֶם ה', ולכן לא תצטרכו להחפז, כי מיד יהיה ה' מצוי לכם. וגם לא תצטרכו לנוס מפני אויב, וּמֵאֲסָפְכֶם - ההולך אחריכם להגן עליכם, הוא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

מאמר השבוע

כאן קונים חיים.

כל מי ששהה ליד מיטתו של חולה בימיו האחרונים, מזדהה עם המלחמה הניטשת שם. החולה עצמו ובני משפחתו מוכנים לעשות כל מאמץ כדי להאריך את ימיו בשבועות ספורים, בימים, ואפילו בשעות. אם יודע להם על תרופה, טיפול או אפילו ניתוח, שיכולים להעניק ליקירם עוד טפטופי חיים, הם לא יחסכו הון ואון כדי להגיע אליהם, ויתמלאו סיפוק אם אכן יצליחו בכך. ובצדק גמור.

אין ערוך לחייו של יהודי, ויש קונה עולמו בשעה אחת. כל אדם שיקבל הצעה לזכות בסוף ימיו בתרופה מאריכת חיים - יקפוץ על המציאה, ואכן אנשים משלמים סכומים רבים במהלך חייהם, כדי שכאשר יגיעו לשנים הקשות הללו, יקבלו את האפשרות להאריך את הזמן ולהעניק להם עוד אי אלו ימים של חסד, חיים תחת השמש. יש הצעה כזו, והיא אינה עולה מאומה. לא לקבל ימי חיים של תשישות וזיקנה, חלושים וחולניים, אלא לקבל ימים וחודשים של בריאות איתנה, עם כוחות נפש וגוף המאפשרים לעשות דברים כבירים.

רק מעט תשומת לב, והחלטה אמיצה. כולנו מוכנים לשלם הון כדי לקנות עוד חודש של חיים, אבל לא פעם אנחנו מוכרים חודש כזה, בחינם... דוגמאות פשוטות, שמהן יקיש כל בר דעת לאפשרויות אינספור הנקרות על דרכו. המזרח התיכון נתון כולו במערבולת של מלחמה מתמשכת. מדינת ישראל עומדת בימים אלו על סף מערכת בחירות. כמה זמן תקדישו מידי יום על עדכונים, פרשנויות, תכנוני מלחמות והרכבת ממשלות, ועוד ועוד. כמה?

אם תחליטו כבר היום להגביל את עצמכם למינימום הנדרש מבחינתכם,

ולחסוך בכל יום חצי שעה מיותרת שכזו,

הרי הרווחתם - עשרות שעות 'נטו' של חיים.

ייקל עליכם לעשות זאת אם תיזכרו במאות שעות של דיונים דומים בשנים קודמות על מגוון נושאים,

שלא קידמו אתכם או את הנושא הרצוי לכם, אפילו במילימטר.

אנשים, נושאים ואג'נדות שהסעירו אתכם והקדשתם נתחים מחייכם רק כדי לדון בהם,

והיום אתם לא בטוחים אפילו איך מאייתים אותם.

אם רק תחליטו על הקצבת זמן מסוים הנצרך לפי דעתכם כדי להישאר בני אדם מן היישוב,

המעורבים עם הבריות, ולחתוך ולחסוך את כל הזמן שמעבר לכך,

תגלו פתאום שהחיים שלכם מתארכים באופן בלתי צפוי אך מאוד רצוי.

תארו לעצמכם שאת אותו זמן שחסכתם מפטפט על אנשים שמעניינים אתכם, אך אתם ממש לא מעניינים אותם,

תקדישו להשקיע באנשים הקרובים אליכם: בבני זוגכם, בילדיכם, בהוריכם(!),

או יותר מזה - בלימוד תורה, בהתנדבות לעזרה לנזקקים או לחולים,

או במאה ואחת אפשרויות מועילות לניצול הזמן. כמה חיים תרויחו בכך?

איך תסתכלו אחורה בעוד שנה על מאות שעות של פרשנות מדינית או פוליטית (שככל הנראה לא תגיע לאוזניים הנכונות...),

לעומת מאות שעות של השקעה במשפחה, בלימוד תורה וקיום מצוות?

איך תסתכלו אחורה בסוף ימיכם, על זמן רב כל כך שהקדשתם לדברים שידעתם גם בשעת מעשה שהם חסרי תועלת ותכלית?

האם אין זה בזבוז חיים יקרים?

המלאכה מרובה והזמן קצר. קצר ומטפטף טיפה אחרי טיפה, חבל להתעורר בטיפות האחרונות.

מדוע אנו מייקרים כל כך את השעות והדקות האחרונות של כל בן אנוש,

בזמן שבין כך יכולתו מוגבלת, כוחותיו נחלשים והשפעתו מועטה,

ומאידך מזלזלים כל כך בשעות, ימים ושבועות של חיים צעירים, מלאי עוצמה ויכולת לחולל שינויים כבירים, פנימיים וחיצוניים.

אמת.

לא כל אחד יכול, ולא מכל אחד נדרש,

לשמך פסוק השנה

לפרוש לחלוטין מעניני העולם הזה.

אבל כל אחד יכול, ולכן גם נדרש, לתכנן את זמנו בדעת והשכל, להקציב זמן הגיוני לעניניו כאורח בעולם הזה,

ומאידך לנצל את זמנו לענייניו, כאזרח אמיתי ותמידי בעולם הבא.

גם אם לא נזכור שכל שעה יכולה להיות השעה האחרונה,

די בכך שנזכור שכל שעה חשובה לפחות כמו השעה האחרונה,

ובדרך כלל גם יותר

ארגון 'שתי הלכות ביום' חרט על דגלו את הנגשת לימוד כל התורה, לכל יהודי, בכל מקום, בכל זמן, ובכל רמה תורנית. בהתאם לכך, קבוצה מובחרת של תלמידי חכמים עמלה על עריכת ביאור בהיר ורהוט על כל חלקי התורה, לימודים אלו נשלחים במייל, עולים לאתר, וחלקם הגדול מודפס בספרים מפוארים.

זה מה שאנו מציעים לכם בארגון 'שתי הלכות ביום':

שליחת לימודים יומיים במייל לרובות מנויים בארץ ובעולם

במגוון עצום של קרוב ל 50 מסלולי לימוד המקיפים את כל חלקי התורה, שבכתב ושבעל פה, הלכות, מצוות, מוסר ומחשבה, הלימודים מותאמים לגברים ולנשים, בכל רמה וסגנון. רבבות יהודים בכל העולם כבר סיימו דרכנו לימוד של הנ"ך כולו עם ביאור מקיף ומדויק, ששה סדרי משנה עם ביאור בהיר ומתומצת, רי"ף מבואר ומגוון עצום של הלכות בכל התחומים, כאשר אנו מסיימים חודש עם 2 מיליון הודעות מייל למנויים שלנו.

ספרי קודש מודפסים מבית 'שתי הלכות ביום'

נ"ך מבואר (12 כרכים) פלא יועץ ערוך מחדש. 'קדשנו במצוותיך' תרי"ג מצוות מבוארות, על פי ספר החינוך והרמב"ם. 'קיצור חפץ חיים' הלכות שמירת הלשון (חוברות כיס). הגדה מבוארת על פי האברבנאל סדרת הרי"ף המבואר.

אתר 'שתי הלכות ביום'

בו ניתן ללמוד, להכיר את הפעילות העניפה, לרכוש ספרים, להוריד קבצים ועוד...

עשה לך רב

מאות שו"תים בנושאים שונים, לעיונכם באתר וכמובן לשירותכם בשליחת שאלות, מענה עד 24 שעות.

פרויקט משניות לילדים

פעיל ומתגמל. המשניות מודפסות בחוברות לימוד לילדי תשב"ר ומחולקות לפי משנה אחת ליום.

קו לשמיעת שיעורי 'שתי הלכות ביום'

בקרוב אי"ה.

תפילתנו, שנזכה לקיים במהרה את חזונו של ישעיהו הנביא (יא ט)
"כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ דָּעָה אֶת ה' כִּמֵּיִם לַיִם מְכַסִּים".